UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris:
C.Z.U.: 342.511(478)(043.3)

SÎRBU SERGHEI

RĂSPUDEREA CONSTITUȚIONALĂ A PREȘEDINTELUI REPUBLICII MOLDOVA

Specialitatea: 552.01 – Drept constituțional

Rezumatul tezei de doctor în drept

CHIŞINĂU, 2024

Teza a fost elaborată în cadrul Universității de Stat din Moldova

Conducător științific:

ZAPOROJAN Veaceslav, doctor în drept, conferențiar universitar

Referenți oficiali:
COSTACHI Gheorghe, doctor habilitat în drept, profesor universitar, AȘM
ȚURCAN Serghei, doctor în drept, conferențiar universitar, ULIM

Componența Consiliului științific specializat:
ARSENI Alexandru, președinte, doctor habilitat în drept, profesor universitar, USM
MOCANU Victor, secretar științific, doctor în drept, conferențiar universitar, USM
CÂRNAȚ Teodor, doctor habilitat în drept, profesor universitar, USM
SLUSARENCO Svetlana, doctor în drept, conferențiar universitar, USM
BELECCIU Ștefan, doctor în drept, profesor universitar, Academia „Ștefan cel Mare" a MAI RM

Susținerea va avea loc la **15 mai 2024**, ora 15.00, în şedinţa Consiliului ştiinţific specializat (*D 552.01-23-142*) din cadrul Universității de Stat din Moldova, sala 119, Bloc 2 (mun. Chișinău, str. Mihail Kogălniceanu, 67).

Teza de doctor şi rezumatul pot fi consultate la biblioteca Universității de Stat din Moldova şi pe pagina web a ANACEC (www.anacec.md).

Rezumatul a fost expediat la _____ aprilie 2024.

Secretar ştiinţific al Consiliului ştiinţific specializat:
MOCANU Victor,
doctor în drept, conferențiar universitar _____
semnătura

Conducător ştiinţific:
ZAPOROJAN Veaceslav,
doctor în drept, conferențiar universitar _____
semnătura

Autor:
SÎRBU Serghei

Digitally signed by Sîrbu Serghei
Date: 2024.05.20 11:22:53 EEST
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

_____
semnătura

© SÎRBU Serghei, 2024

CUPRINS

REPERELE CONCEPTUALE ALE TEZEI.....4

CONȚINUTUL TEZEI 10

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI 26

BILIOGRAFIE.....31

LISTA PUBLICAȚIILOR LA TEMA TEZEI.....34

ADNORARE.....36

ANNOTATION 37

АННОТАЦИЯ.....38

REPERELE CONCEPTUALE ALE TEZEI

Actualitatea şi importanța temei abordate. Instituția șefului statului în Republica Moldova a fost analizată detaliat, fiind efectuate mai multe studii de specialitate la tema tezei de doctorat. Cu toate acestea, evoluțiile jurisprudențiale impun o analiză a temei date de pe poziții noi. În ultimul timp au intervenit mai multe schimbări care reclamă efectuarea unui studiu aprofundat privind răspunderea constituțională a Președintelui Republicii Moldova. Printre acestea se numără: schimbarea modului de alegere a șefului statului; noi particularități legate de suspendarea șefului statului; noi prevederi constituționale ce stabilesc numirea judecătorilor; noi cazuri la CtEDO în care s-a pus problema privind răspunderea șefului de stat etc. De asemenea, este relevant noul Cod electoral al Republicii Moldova care interferează direct cu instituția prezidențială.

Nu în ultimul rând, nu putem să nu remarcăm multiplele opinii ale Comisiei de la Veneția prin care s-a pus problema ce vizează rolul și locul șefului statului, extinderea atribuțiilor Președintelui Republicii Moldova în condițiile în care s-a schimbat modalitatea de alegere a acestuia.

Perceperea corectă a unei instituții de drept nu poate fi realizată fără a se ține cont de evoluțiile doctrinare, de practică, de amendamente și, desigur, de tendințele naționale și internaționale. Instituția prezidențială poate fi uneori un factor de unificare, de consolidare a păcii sociale, iar în alte cazuri – de dezbinare în societate.

Toate cele expuse denotă că tema aleasă este una actuală și importantă. De altfel, instituția prezidențială s-a bucurat dintotdeauna de actualitate și importanță în doctrina juridică. Ea a fost analizată atât din perspectiva dreptului constituțional, cât și a dreptului administrativ. Mai nou, acestei instituții i s-a conferit o pondere și din perspectiva altor ramuri de drept (civil, penal, procesual civil, procesual penal). Cu alte cuvinte, tema tezei de doctorat are și un caracter interdisciplinar. Anume caracterul interdisciplinar a avut o pondere mare la alegerea temei tezei. Totodată, blocajele instituționale legate sau generate de instituția prezidențială au constituit și ele un factor determinant la alegerea temei ce ne-a motivat să găsim remedii constituționale de depășire a acestora, ținând cont de prevederile Constituției și de realitățile sociale.

Încadrarea temei în preocupările internaționale. La nivel internațional, răspunderea șefului statului a luat amploare după Primul Război Mondial, atunci când s-a pus problema răspunderii lui Wilhelm al II-lea (ultimul kaiser al Germaniei) pentru atrocitățile comise. Pe lângă răspunderea constituțională, s-a pus și problema răspunderii penale, problemă analizată intens și astăzi în doctrină. Așa cum a remarcat V. Gamurari, „problema răspunderii penale a şefilor de state este una dintre cele mai dificile în dreptul internațional, ce se află la intersecția a două valori

importante – între necesitatea respectării, pe de o parte, a principiului egalităţii suverane a statelor, iar, pe de altă parte, necesitatea garantării drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului, pe care se bazează necesitatea tragerii la răspundere a persoanelor, inclusiv a şefilor de state şi de guverne, care au comis fapte recunoscute de dreptul internaţional ca crime internaţionale”[1]. Așadar, reținem că tema tezei se încadrează în preocupările internaționale, mai ales din perspectiva analizei imunității șefului statului.

Încadrarea temei în preocupările naţionale şi zonale. Tema privind răspunderea constituțională a șefului statului constituie o preocupare și la nivel european, aspect relevant, mai ales, în contextul eforturilor depuse de Republica Moldova orientate spre integrarea în UE. Totodată, nu putem ignora și hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului ce vizează direct sau tangențial problema cu privire la răspunderea constituțională a șefului statului. Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului demonstrează că tema analizată reprezintă o preocupare și la nivelul Consiliului Europei. Cât privește încadrarea temei în preocupările naţionale, am inițiat acest demers științific având ca suport lucrările axate pe tema tezei publicate de mai mulți autori consacrați: A. Arseni, E. Aramă, I. Guceac, D. Baltag, Gh. Costachi, T. Cârnaț, O. Chicu, I. Creangă, A. Negru, B. Negru, S. Goriuc, V. Popa, N. Osmochescu, V. Guțuleac, S. Slusarenco, S. Ţurcan, V. Zaporojan etc.

Încadrarea temei în preocupările colectivului de cercetare. Cu privire la încadrarea temei în preocupările colectivului de cercetare, este de precizat că, întrucât prezenta teză a fost elaborată în cadrul Universității de Stat din Moldova, vom avea în vedere colectivul Departamentului Drept public al Facultății de Drept. Astfel, remarcăm că în cadrul acestui Departament activează mai mulți cercetători care au elaborat lucrări valoroase în care au analizat problema ce vizează răspunderea constituțională a Președintelui Republicii Moldova, și anume: A. Arseni, E. Aramă, I. Guceac, A. Negru, B. Negru, S. Slusarenco, O. Chicu, S. Goriuc.

*Încadrarea temei în context inter- și transdisciplinar***.** Problema privind răspunderea șefului statului a devenit o preocupare nu doar pentru dreptul constituțional, ci și pentru alte ramuri de drept, cum ar fi: dreptul internațional, dreptul administrativ, dreptul contravențional, dreptul penal, dreptul civil, dreptul procesual penal, dreptul procesual civil. În cadrul acestor ramuri de drept se pune adesea problema cu privire la imunitatea șefului statului, dacă aceasta nu poate servi drept premisă pentru neaplicarea răspunderii.

[1] GAMURARI, V. Răspunderea persoanelor ce se bucură de imunităţi şi privilegii pentru comiterea crimelor internaţionale în baza obligaţiilor Erga Omnes. În: *Revista Moldovenească de Drept Internaţional şi Relaţii Internaţionale,* 2008, nr. 2, p. 18.

*Prezentarea rezultatelor cercetărilor anterioare referitoare la tema aleasă***.** După cum era și firesc, tema aleasă a fost analizată anterior în diferite cercetări științifice. Mai sus am menționat oamenii de ştiinţă din Republica Moldova, preocupați de elaborarea concepției teoretice și practice de soluţionare a problemei privind răspunderea constituțională a șefului statului. Lucrările lor au constitut fundamentul teoretic al tezei și ne-au ajutat să proiectăm direcțiile de cercetare. Autorii vizați au publicat mai multe tratate, cursuri universitare, monografii și/sau articole în care au abordat direct sau tangențial această problemă. În unele lucrări se face o analiză în ansamblu a temei respective (în special, atestăm acest lucru în tratate, cursuri universitare), în altele se analizează unele forme de răspundere a șefului statului (de regulă, în articole științifice publicate în reviste sau în materialele conferințelor). Totuși, nu există o monografie dedicată în exclusivitate analizei răspunderii constituționale a Președintelui țării. În schimb, există o monografie dedicată răspunderii parlamentare[2], în care au fost analizate în paralel anumite aspecte ale răspunderii șefului statului. Totodată, în lucrările publicate în Republica Moldova se atestă, pe alocuri, păreri diferite. De exemplu, există polemici referitoare la faptul dacă are sau nu șeful statului un drept discreţionar de a desemna un candidat la funcția de Prim-ministru, care sunt faptele susceptibile să atragă răspunderea constituțională etc. Acest fapt a generat dezbateri științifice. În teza de doctorat ne-am exprimat și noi punctul de vedere cu privire la aceste subiecte pornind de la argumentele puse în legătură cu textul Constituției și ținându-se cont de interpretările Curții Constituționale.

De asemenea, în cadrul tezei de doctor am analizat și unele materiale științifice ale savanților de peste hotare care și-au adus aportul la elaborarea concepţiei teoretice de soluţionare a problemei privind răspunderea constituțională a șefului statului. Printre acești savanți sunt de menționat: I. Deleanu, D.C. Dănișor, T. Drăganu, Șt. Deaconu, P. Draghici, G. Vrabie, I. Muraru, E.S. Tănăsescu, A. Iorgovan, Gh. Iancu, I. Vida, C. Ionescu, M. Costin, V.-A. Costea, M. Constantinescu, G. Gîrleşteanu, D. Nițu, M.C. Levai, C. Tomescu, O. Puie, A.M. Crespo, M.J. Gerhardt, J. Ohnesorge, T. Samahon, F. Zimmermann etc. Cercetările acestor autori prezintă relevanță în contextul analizei comparative a răspunderii șefului statului. Ideile și concepțiile analizate pot fi luate în calcul în procesul de elaborare a concepției teoretice de soluţionare a problemei privind răspunderea constituțională a Președintelui Republicii Moldova, cu precizarea faptului că lucrările autorilor menționați pornesc de la premise legislative și realități sociale diferite.

Așadar, lucrările doctrinarilor autohtoni, precum și ale doctrinarilor de peste hotare, au constituit *baza științifică* a tezei de doctorat.

[2] MICU, V. *Răspunderea parlamentară: teorie și practică:* Monografie. Chișinău: Academia de Științe a Moldovei, Institutul de Cercetări Juridice și Politice, 2017, pp. 47, 72, 116, 117 ș.a.

Totodată, *baza legală* a studiului o constituie prevederile constituționale referitoare la răspunderea constituțională a șefului statului, precum și alte prevederi normative în care au fost dezvoltate normele constituționale.

Iar *baza empirică* a tezei o constituie practica Curții Constituționale, Curții Europene a Drepturilor Omului, a instanțelor de judecată, precum și cea a Consiliului pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității (Consiliul pentru egalitate) care se referă la răspunderea constituțională a Președintelui Republicii Moldova.

Scopul lucrării constă în efectuarea unei cercetări temeinice privind răspunderea constituțională a Președintelui Republicii Moldova, în identificarea şi soluţionarea problemelor teoretico-practice legate de instituția prezidențială, precum și în formularea unor soluții și propuneri *de lege ferenda,* apte să îmbunătățească cadrul legal și constituțional în materie.

Obiectivele cercetării. În vederea îndeplinirii scopului menționat mai sus, am stabilit următoarele obiective:

- efectuarea unei sinteze a literaturii de specialitate la tema tezei și determinarea locului și rolului Președintelui Republicii Moldova în cadrul sistemului autorităților publice;
- stabilirea coraportului dintre responsabilitatea și răspunderea constituțională a Președintelui Republicii Moldova;
- stabilirea faptelor și temeiurilor pentru tragerea șefului statului la răspundere constituțională;
- identificarea și analiza formelor răspunderii constituționale a Președintelui Republicii Moldova, precum și stabilirea particularităților și a limitelor răspunderii constituționale a Președintelui interimar al țării.

Pornind de la scopul cercetării, formulăm următoarea **ipoteză de cercetare**: puterea șefului statului trebuie să fie neutră. Președintele Republicii Moldova trebuie să-și exercite atribuțiile în limitele/condițiile prevăzute de Constituție, astfel încât să nu intervină răspunderea constituțională. Mai multe atribuții ale Președintelui Republicii Moldova trebuie exercitate împreună cu alte autorități, astfel încât să se găsească o mediană. Sfidarea Constituției trebuie analizată din perspectiva răspunderii constituționale a șefului statului.

Problema științifică importantă soluționată constă în fundamentarea concepției de interpretare a normelor ce vizează răspunderea constituțională a Președintelui Republicii Moldova fără a se încălca Constituția, această fundamentare având ca efect identificarea mai multor carențe și, corelativ, înaintarea unor soluții privind lichidarea lor, astfel fiind creată baza

teoretică necesară pentru a aplica în mod corect normele ce vizează răspunderea șefului statului și a îmbunătăți calitatea lor.

Direcțiile de soluționare a problemei științifice importante s-au exprimat în: evaluarea condițiilor sociale și juridice care au determinat aplicarea răspunderii șefului statului, stabilirea gradului de coerență sistemică dintre prevederile ce vizează răspunderea constituțională a Președintelui Republicii Moldova; analiza condițiilor în care este posibilă aplicarea răspunderii constituționale a Președintelui țării; elucidarea particularităților imunității prezidențiale etc.

Soluționarea problemei ştiinţifice importante a fost demonstrată prin concluziile și recomandările prezentate în cadrul tezei de doctorat.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese. Pentru efectuarea unui studiu comprehensiv, este indispensabilă o metodologie echilibrată și justificată. În acest sens, pe parcursul elaborării acestei lucrări am aplicat mai multe metode de cercetare (descrise pe larg de către E. Aramă și R. Ciobanu în lucrarea „*Metodologia dreptului. Sinteze pentru seminar*”[3]), după cum urmează:

✓ *metoda logică*. Am apelat la această metodă în contextul analizei inductive și deductive, interpretării normelor juridice referitoare la răspunderea constituțională a șefului statului;

✓ *metoda comparativă.* Am folosit această metodă în scopul studierii materialelor științifice cu privire la instituția prezidențială publicate în Republica Moldova și în alte state. De asemenea, prin metoda comparativă am analizat unele prevederi constituționale atât din Republica Moldova, cât și din alte state. Experiența altor state cu democrații dezvoltate poate servi ca model pentru Republica Moldova.

✓ *metoda sistemică*. Am aplicat această metodă în vederea analizei prevederilor constituționale în mod coroborat și ținând cont de locul unde este amplasată o normă sau alta.

✓ *metoda empirică*. Am apelat la această metodă în vederea studierii practicii CtEDO, practicii Curții Constituționale, avizelor Comisiei de la Veneția, practicii Consiliului pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității, precum și a practicii instanțelor de contencios administrativ la tema tezei.

Noutatea ştiinţifică şi originalitatea rezultatelor obţinute constau în faptul că au fost analizate cele mai recente hotărâri ale Curții Constituționale, hotărârile relevante ale Curții Europene a Drepturilor Omului pronunțate împotriva Republicii Moldova și a altor state, practica instanţelor de judecată, precum și practica Consiliului pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității care se referă la răspunderea constituțională a

[3] ARAMĂ, E., CIOBANU, R. *Metodologia dreptului. Sinteze pentru seminar*. Chișinău: CEP USM, 2011. 166 p.

Președintelui Republicii Moldova. În acest sens, sunt prezentate soluții noi care se manifestă prin originalitate și care au fost testate în alte țări (cum ar fi cea referitoare la refuzul de a promulga legi, la refuzul de a convoca Parlamentul, la refuzul de a numi miniștri etc.). De asemenea, s-a reconceptualizat noțiunea de „răspundere constituțională" a șefului statului.

Semnificația teoretică rezidă în faptul că teza de doctorat poate antama discuții științifice în mediul academic, fiind o lucrare de referință valoroasă. În mod special, ideile și soluțiile propuse în teză (pentru a depăși blocajele constituționale, respectând Constituția) pot constitui genericul unor foruri științifice. Semnificația teoretică a tezei este punctată și de concluziile la care s-a ajuns în cadrul acestei cercetări. În acest sens, s-au pus bazele unei concepții care va avea fie aderenți, fie critici. Mai mult, în lucrare se îmbină armonios teoria cu practica, fiind analizate atât sursele doctrinare, cât și modul de aplicare în practică a unor norme referitoare la răspunderea constituțională a șefului statului.

Valoarea aplicativă a tezei se manifestă prin faptul că rezultatele obținute pot fi aplicate în contextul amendării Constituției, precum și a cadrului normativ conex. Ideile și argumentele din teză pot fi folosite la fundamentarea științifică a Notelor informative (în particular, la compartimentul „condiţiile ce au impus elaborarea proiectului actului normativ şi finalitățile urmărite") la anumite proiecte de legi privind răspunderea șefului statului. Mai mult, lucrarea oferă îndrumări necesare și utile pentru a aplica în mod corect normele ce vizează răspunderea șefului statului și a îmbunătăți calitatea acestora. Concluziile și ideile din teză pot fi aplicate și în contextul formulării și, corelativ, al examinării sesizărilor de către Curtea Constituțională. Nu în ultimul rând, studiul poate prezenta o semnificație practică importantă pentru instituția șefului statului în Republica Moldova atât pentru viitorii șefi de stat, cât și pentru aparatul (secretariatul) ce-i va asista în activitatea lor.

Date privind aprobarea rezultatelor. Concluziile principale ale investigației se conțin în 8 publicații științifice, dintre care – 3 articole au fost publicate în reviste științifice, iar 5 rapoarte au fost publicate în materialele conferințelor. În concret, 3 articole au fost publicate în următoarele reviste: Studia Universitatis Moldaviae, Seria „Științe sociale"; Studii Juridice Universitare; Anale științifice ale Academiei „Ştefan cel Mare" a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova, seria „Ştiinţe juridice". Toate aceste reviste sunt de categoria „B" și sunt indexate în mai multe baze de date internaționale, în special în DOAJ (Studia Universitatis Moldaviae, Seria „Științe sociale"; Studii Juridice Universitare), în CEEOL (Studii Juridice Universitare; Anale științifice ale Academiei „Ştefan cel Mare" a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova, seria „Ştiinţe juridice") și în HeinOnline (Studii Juridice Universitare; Anale științifice ale Academiei „Ştefan cel Mare" a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova, seria

„Ştiinţe juridice"). Totodată, rezultatele obținute în urma studiului efectuat au fost prezentate și aprobate la 3 conferințe internaționale și, respectiv, la 2 conferințe naționale cu participare internațională, care s-au desfășurat în perioada anilor 2016-2022. Materialele conferințelor sunt disponibile în IBN (Instrumentul Bibliometric Naţional).

CONȚINUTUL TEZEI

Capitolul 1, intitulat ***„Analiza situației în domeniul răspunderii constituționale a Președintelui Republicii Moldova"***, cuprinde în principal o trecere în revistă a cercetărilor în problematica răspunderii constituționale a șefului statului sub diferite aspecte.

În paragraful 1.1. (*Sinteza materialelor științifice referitoare la răspunderea constituțională a Președintelui Republicii Moldova*), atenția principală este axată în special pe studiile realizate în domeniul de preocupare. Astfel, a fost supusă analizei literatura de specialitate publicată în Republica Moldova, precum și în alte state. Accentul a fost pus pe acele materiale științifice care abordează aspecte problematice. S-a constatat că studiul literaturii de specialitate are relevanță în contextul determinării sensului corect al unor prevederi constituționale și/sau legislative. Au fost remarcate lucrări în care se abordează probleme referitor la atribuțiile șefului statului, precum și lucrări în care se pun în discuție probleme legate de răspundere a acestuia, ce a determinat în mare parte structurarea capitolelor 2 - 5.

Am reținut că există mai multe discursuri științifice argumentative referitoare la necesitatea instituției prezidențiale. De exemplu, N. Osmochescu a observat că „în ultimul timp, în diferite publicații cu caracter istoric, politologic și juridic este tratată problema privind necesitatea păstrării instituției șefului de stat în Republica Moldova. Majoritatea celor care sunt contra instituției șefului de stat în țara noastră își argumentează pozițiile invocând faptul că Republica Moldova este o republică parlamentară (art. 1 și 60 din Constituția Republicii Moldova)"[4]. În acest context, N. Osmochescu consideră că „instituția șefului de stat în orice țară, inclusiv în Republica Moldova, este strict necesară, atât din punctul de vedere al dreptului constituțional, cât și al dreptului internațional public. Există o serie de atribuții în domeniul politicii externe și al apărării naționale, care le poate exercita numai un șef de stat, înzestrat cu ele de Legea fundamentală a statului"[5]. Și în alte surse doctrinare se afirmă că, „potrivit dreptului public, statul nu poate fi conceput fără un șef, oricât de simbolic ar fi rolul acestuia în unele sisteme politice[6].

[4] OSMOCHESCU, N. Atribuțiile șefului de stat în domeniul politicii externe. În: *Materialele Conferinței naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare. Științe juridice și economice"*. Vol. 2 (7-8 noiembrie 2020, Chișinău). Chișinău: CEP USM, 2020, p. 9.
[5] *Ibidem.*
[6] IORGOVAN, A. *Tratat de drept administrativ.* Vol. I. București: Hercules, 1993, p. 283.

Totuși, trebuie de remarcat contextul național în care a apărut problema privind necesitatea instituției prezidențiale. Este vorba de blocajul legat de alegerea șefului statului, perpetuării interimatului (care a durat aproape trei ani, din 2009 până în 2012), repetării alegerilor și a dizolvărilor de Parlament. Acest blocaj a apărut din cauza schimbării modului de alegere a șefului statului prin amendamentele operate în baza Legii nr. 1115-XIV din 5 iulie 2000 cu privire la modificarea și completarea Constituției Republicii Moldova[7], mai exact, de la alegere directă de către popor la alegerea șefului statului de către Parlament.

Cu privire la această rocadă, în studiul „*Repere constituționale pentru depășirea crizei politice în Republica Moldova: argumente teoretice și soluții practice*" V. Popa a menționat următoarele: „Constituția este utilizată în jocuri politice, (fapt) care se demonstrează prin schimbarea formei de guvernare, care a avut loc în (....) 2000. (....) Astfel, s-a schimbat modalitatea alegerii șefului statului, fără ca să se schimbe și competența acestuia (…). Fără să-și dea seama, cei de la guvernarea țării din anul 2000 au căzut în capcana inventării unui model pur „moldovenesc" de guvernare, neverificat pe parcursul anilor, fără a avea o viziune clară asupra impactului pe care-l poate produce în societate, fiind o experiență care deja se soldează cu prejudicii aduse statului de drept și societății în ansamblu"[8]. Aceste aserțiuni se regăsesc și în cea mai recentă lucrare semnată de V. Popa – „*Tratat de drept constituțional și instituții politice*"[9].

Prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 7 din 4 martie 2016[10], s-a reținut că unele prevederi din Legea nr. 1115-XIV din 5 iulie 2000, și anume - acele referitoare la modul de alegere a șefului statului de către Parlament, sunt neconstituționale, deoarece nu au fost avizate de Curtea Constituțională. În speță, în cadrul ședinței Parlamentului, în procesul de adoptare a Legii nr. 1115-XIV din 5 iulie 2000 au fost propuse amendamente care nu se conțineau în proiectul remis spre avizare Curții Constituționale. Parlamentul trebuia să remită repetat la avizare proiectul legii, ceea ce nu s-a întâmplat și, prin urmare, a justificat declararea neconstituționalității prevederilor referitoare la modul de alegere a șefului statului.

Pentru a evita un vid constituțional, Curtea Constituțională a reținut că recunoașterea neconstituționalității prevederilor de modificare a alin. (1), (3), (4) și (5) de la art. 78 din Constituție

[7] Legea nr. 1115-XIV din 5 iulie 2000 cu privire la modificarea și completarea Constituției Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2000, nr. 88-90.
[8] POPA, V. *Repere constituționale pentru depășirea crizei politice în Republica Moldova: argumente teoretice și soluții practice*. Chișinău: IDIS Viitorul, 2009, p. 9.
[9] POPA, V. *Tratat de drept constituțional și instituții politice.* Chișinău: S.n., 2021. 1024 p.
[10] Hotărârea Curții Constituționale nr. 7 din 4 martie 2016 privind controlul constituționalității unor prevederi ale Legii nr. 1115-XIV din 5 iulie 2000 cu privire la modificarea și completarea Constituției Republicii Moldova (modul de alegere a Președintelui) (*Sesizarea nr. 48b/2015*). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 59-67.

înseamnă că textul corespondent al acestor alineate de la art. 78 din Constituţie, care era aplicabil anterior intrării în vigoare a legii menţionate, va fi din nou aplicabil.

În literatura juridică, opiniile *vis-a-vis* de Hotărârea Curții Constituționale nr. 7 din 4 martie 2016 sunt împărțite. De exemplu, C. Popa a susținut hotărârea menționată, „deoarece, într-adevăr, modificările operate în anul 2000 în Constituție cu referire la modul de alegere a Președintelui Republicii Moldova s-au făcut cu grave abateri de la prevederile legale, eludându-se avizarea proiectului final de către Curtea Constituțională”[11]. În opoziție, A. Arseni consideră că legitimitatea revigorării redacției anterioare amendamentelor din 2000 a art. 78 din Constituție este nejustificată[12]. În ce ne privește, suntem de părere că Hotărârea Curții Constituționale nr. 7 din 4 martie 2016 a avut efecte pozitive, întrucât a pus capăt unor blocaje instituționale. Totodată, suntem de acord cu faptul că odată ce a fost declarată neconstituțională redacția de după 2000 a art. 78 din Constituție, era firesc și logic să se revigoreze redacția anterioară. Dacă nu se revigora redacția anterioară, atunci avea să existe un vid legislativ, fapt inacceptabil într-un stat de drept. Deși sunt criticabile mai multe prevederi din hotărârea respectivă, constatăm că aceasta a pus capăt blocajului legat de alegerea șefului statului, perpetuării interimatului (care a durat aproape trei ani, din 2009 până în 2012), repetării alegerilor şi a dizolvărilor de Parlament.

În continuare, am evidențiat mai multe lucrări științifice în care se abordează probleme referitoare la delimitarea răspunderii de responsabilitate. În acest sens, evidențiem lucrările semnate de Gh. Costachi[13], A. Negru[14], B. Negru[15], O. Chicu, D. Baltag[16], A. Hlipca, etc. Toți acești autori accentuează, în mod diferit, că nu trebuie să confundăm responsabilitatea cu răspunderea, întrucât aceste concepte sunt diferite, opinie la care subscriem și noi.

O altă problemă analizată intens în doctrina juridică se referă la faptul dacă șeful statului are sau nu dreptul discreționar la desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru.

De exemplu, D. Postovan este de părere că Președintele Republicii Moldova are un drept discreționar la desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru[17]. În mod similar, I. Creangă susține opinia că „Președintelui Republicii îi aparţine dreptul discreţionar de a selecta

[11] POPA, C. *Consolidarea regimului de guvernare prin prisma constituționalismului contemporan din Republica Moldova*. Teză de doctor în drept, Chișinău, 2017, p. 113.
[12] ARSENI, A. *Forma de guvernământ – organizare instituţională a puterii de stat* [online] [citat 10.01.2023]. Disponibil: https://juridicemoldova.md/10751/forma-de-guvernamant-organizare-institutionala-a-puterii-de-stat.html
[13] COSTACHI, Gh., HLIPCA, A. Unele probleme privind răspunderea în dreptul constituțional. În: *Revista Naţională de Drept*, 2008, nr. 8, pp. 23-28.
[14] NEGRU, A., CHICU, O. Interacțiuni doctrinare dintre răspunderea juridică și responsabilitatea juridică. În: *Studia Universitatis Moldaviae, Seria „Ştiinţe Sociale”*, 2018, nr. 8(118), p. 37.
[15] BALTAG, D. *Teoria răspunderii şi a responsabilităţii juridice.* Chişinău: ULIM, 2007, pp. 27-28.
[16] NEGRU, B. *Responsabilitatea şi răspunderea juridică într-un stat democratic de drept.* În: Revista Naţională de Drept, nr. 12, 2006, p. 43-47.
[17] POSTOVAN, D. Are președintele Republicii Moldova dreptul discreționar la desemnarea candidatului pentru funcția de prim-ministru? În: *Revista Naţională de Drept*, 2016, nr. 5(187), pp. 17-26.

candidatura, iar consultarea fracțiunilor parlamentare nu-l obligă să se conformeze viziunilor acestora”[18].

În contextul celor elucidate, I. Guceac punctează „Dreptul Președintelui statului de a numi candidatul la funcția de Prim-ministru este unul discreționar, el nu este obligat să țină cont de viziunile exprimate de fracțiunile parlamentare. Constituția nu prevede anumite condiții pe care trebuie să le întrunească candidatul la funcţia de Prim-ministru; drept rezultat, Președintele este liber în alegerea candidatului”[19].

În același sens, E. Aramă subliniază că „Parlamentul nu poate impune Președintelui o candidatură la funcția de Prim-ministru”[20]. S-a mai arătat că „art. 98 alin. (1) din Constituție prevede doar consultarea fracțiunilor parlamentare, nu obligarea Președintelui de a numi persoana propusă de majoritatea deputaților în calitate de Prim-ministru”[21].

În mod divergent, S. Slusarenco și V. Pozneacova au menționat că „nu putem nega importanța și funcțiile Parlamentului în cadrul desemnării Prim-ministrului, fiindcă candidatura acestuia poate fi desemnată numai după consultarea cu fracțiunile parlamentare, iar majoritatea parlamentară poate acorda moțiune de cenzură a Guvernului și are dreptul să destituie Prim-ministrul, respectiv pârghiile de influență se află în mâinile majorității parlamentare. Aceasta se manifestă și prin faptul că anume Parlamentul acordă votul de încredere asupra programului de activitate și a întregii liste a Guvernului, având un drept decisiv asupra programului activității, funcționării și demiterii Guvernului”[22].

În opinia noastră, pentru a soluționa această polemică doctrinară trebuie să facem trimitere la textul Constituției. Așadar, marja de discreţie a Președintelui Republicii Moldova în desemnarea Prim-ministrului nu este una absolută, ea fiind limitată de art. 98 alin. (1) din Constituţie. În baza acestui articol, Președintele va desemna un candidat pentru funcţia de Prim-ministru doar ca urmare a consultării fracţiunilor parlamentare[23]. Desigur, pentru ca persoana desemnată de Președintele Republicii Moldova să aibă susținere în Parlament, este indispensabil să se țină cont de opțiunile fracțiunilor parlamentare.

---

[18] CREANGĂ, I. *Curs de drept administrativ*. Vol. I. Chișinău: Epigraf, 2003, p. 111.
[19] GUCEAC, I. *Curs elementar de drept constituțional*. Vol. II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004, p. 400.
[20] ARAMĂ, E. Independență fără responsabilitate este incompatibilă cu democrația constituțională. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”. Științe juridice și economice*, (10-11 noiembrie 2021, Chișinău). Chișinău: CEP USM, 2021, p. 123.
[21] *Ibidem.*
[22] SLUSARENCO, S., POZNEACOVA, V. Unele considerații privind rolul instituției prezidențiale. În: *Revista Națională de Drept*, 2020, nr. 10-12(240-242), pp. 65-80.
[23] SÎRBU, S. Atribuțiile Președintelui Republicii Moldova la numirea Guvernului. În: *Studia Universitatis Moldaviae, Seria „Științe Sociale”* 2022, nr. 8(158), pp. 211-216.

Schimbând vectorul analizei efectuate cu privire la răspundere, A. Arseni a subliniat că la monarhie șeful de stat nu poate fi demis și nici suspendat, el poate doar să „abdice", pe când, în regimurile politice parlamentare și semiprezidențiale, Președintele de republică poate, după caz, să fie demis (republică parlamentară ca formă de guvernământ) sau suspendat din funcție (republică semiprezidențială ca regim politic)[24]. Așadar, se sugerează că răspunderea apare în funcție de forma de guvernământ și tipul de regim politic[25]. Într-adevăr, acest aspect contează atunci când analizăm problema privind răspunderea constituțională a șefului statului.

O altă opinie care nu poate fi neglijată aparține lui T. Cârnaț care și-a expus părerea în raport cu legitimitatea suspendării Președintelui Republicii Moldova în situația în care acesta refuza deliberat să-și exercite vreo atribuție constituțională. În opinia autorului, suspendările Președintelui Republicii Moldova în astfel de situații sunt neconstituționale. Potrivit acestuia, „dacă după prima constatare de către Curtea Constituțională, Președintele a refuzat intenționat să-și exercite atribuțiile constituționale, de către Parlament urma să se aplice mecanismul prevăzut la art. 89 din Constituție, care stabilește că: în cazul săvârșirii unor fapte grave, prin care se încalcă prevederile Constituției, Președintele Republicii Moldova poate fi suspendat din funcție de Parlament, cu votul a două treimi din deputați"[26].

În opinia noastră, practica de suspendare a Președintelui Republicii Moldova și, respectiv, instituirea interimatului „pe cinci minute" constituie o soluție promptă care putea remedia blocajul instituțional. Totuși, așa cum am arătat în capitolul 4 al tezei, practica de suspendare nu decurgea din prevederile Constituției.

Cu privire la demiterea șefului statului, este ilustrativă analiza efectuată de S. Ţurcan și M.-G. Gherlan. Acești autori au remarcat că „demiterea șefului statului reprezintă o sancţiune aplicată șefului statului drept efect al răspunderii sale constituţionale, care are drept consecinţă încetarea definitivă, înainte de termen, a mandatului său"[27]. Împărtășim și noi acest punct de vedere. De asemenea, în doctrina altor state demiterea șefului statului a fost calificată ca o sancțiune[28].

În contextul demiterii șefului statului, D. Žalimas a conturat rolul Curții Constituționale, precizând că acesta poate să constea în soluționarea crizelor constituționale[29]. Într-adevăr, nu

[24] ARSENI, A. *Drept constituțional și instituții politice.* Vol.2. Ed. a 3-a, completată și restructurată. Chișinău, CEP USM, 2022, p. 174.
[25] *Ibidem.*
[26] CÎRNAȚ, T. *Drept constituțional și instituții politice.* Partea II. Chișinău: Tipografia „Print-Caro", 2020, p. 175.
[27] *Ibidem.*
[28] CRESPO, A.M. Impeachment as Punishment. În: *Harvard Law & Policy Review,* 2019, vol. 13, issue 2, pp. 579-592.
[29] ŽALIMAS, D. Rolul Curții Constituționale în soluționarea crizelor constituționale: experiența Lituaniei. În: *Buletinul Curţii Constituţionale a Republicii Moldova*, 2017, nr. 1. p. 19.

trebuie neglijat rolul Curții Constituționale atunci când se discută despre răspunderea constituțională a șefului statului.

O altă formă de răspundere se poate materializa, eventual, prin anularea actelor șefului statului de către instanțele de contencios administrativ și prin dispunerea reparării prejudiciului cauzat. Sub acest aspect, este pertinentă opinia lui V. Zaporojan care a subliniat că „Decretele Preşedintelui Republicii Moldova (...) sunt acte subordonate legii şi pot fi controlate numai sub raportul corespunderii lor cu legea”[30]. Prin definiție, decretele „sunt emanaţia de voinţă a autorităţii preşedinţiale”[31], care trebuie să aibă suport normativ.

Într-adevăr, actele șefului statului care contravin legilor trebuie să facă obiectul acţiunilor de contencios administrativ. Însă actele Președintelui Republicii Moldova care contravin Constituției ar trebui să constituie obiect al controlului de constituționalitate.

În altă ordine de idei, H. Satzger, F. Zimmermann și M. Eibach afirmă că deciziile luate de înalții demnitari, printre care și Președintele țării, ar putea fi privite și din perspectivă juridico-penală[32]. Suntem de acord. O asemenea posibilitate nu este exclusă. Însă răspunderea penală poate să survină după răspunderea constituțională. Aceste tipuri de răspundere nu se exclud reciproc.

Așadar, sinteza literaturii de specialitate la tema tezei ne-a fost de folos pentru a proiecta dilemele care trebuie analizate, pentru a identifica aspectele care sunt mai puțin tratate, ceea ce ne-a permis să venim cu propriul aport.

Paragraful 1.2 al capitolului (*Locul și rolul Președintelui Republicii Moldova în sistemul autorităților publice)* s-a referit la identificarea mai multor studii de specialitate dedicate rolului și locului șefului statului în sistemul autorităților publice. Sub acest aspect, majoritatea autorilor pornesc de la modalitatea de alegere a Președintelui Republicii Moldova, precum și de la forma de guvernământ. Am accentuat și noi aspecte legate de schimbarea modului de alegere a șefului statului (ca urmare a intervenției Curții Constituționale), precum și impactul pe care l-a avut această schimbare în percepția societății.

De asemenea, pentru a disipa polemica am făcut referire la concepția Curții Constituționale în această materie, conform căreia pentru a determina locul şi rolul Președintelui Republicii în sistemul autorităților publice are relevanță nu atât modul de alegere a acestuia, cât atribuțiile șefului statului conferite de Constituție.

---

[30] ZAPOROJAN, V. Interferenţa jurisdicţiei administrative şi constituţionale în Republica Moldova. În: *Revista Naţională de Drept.* 2007, nr. 1(76), pp. 38-41.

[31] PUIE, O. Discuţii în legătură cu actele emise de către Preşedintele României în exercitarea atribuţiilor sale constituţionale şi legale şi cu soluţionarea litigiilor derivate din aceste acte. În: *Revista Dreptul*, 2015, nr. 3, pp. 139-167.

[32] SATZGER, H., ZIMMERMANN, F., EIBACH, M. Does Art. 18 ECHR Grant Protection Against Politically Motivated Criminal Proceedings? Rethinking the Interpretation of Art. 18 ECHR Against the Background of New Jurisprudence of the European Court of Human Rights. În: *European Criminal Law Review*, 2014, iss. 3, pp. 106-112.

Totodată, s-a făcut referire la faptul că Președintelui Republicii Moldova i se interzice să fie membru de partid. Însă acest lucru nu denotă că șeful statului nu ar putea avea, în practică, preferințe politice. Realitățile din Republica Moldova demonstrează în mod vădit acest lucru.

Tot sub aspectul determinării rolului și locului șefului statului în sistemul autorităților publice, am făcut referire la unele atribuții ale Președintelui Republicii Moldova până la amendamentele constituționale din 2000. În special la cele care consolidau poziția șefului statului în raport cu puterea executivă, precum și întăreau percepția în societate că șeful statului are puteri largi (de exemplu, Președintele Republicii Moldova putea să participe la ședințele Guvernului și, totodată, el prezida ședințele Guvernului la care participa; mai mult, Prim-ministrul trebuia să informeze Președintele Republicii Moldova în problemele de o importanță deosebită pentru țară).

În contextul determinării locului și rolului șefului statului s-au analizat funcțiile președintelui țării (de reprezentare, de garant și mediere) dar și aspecte referitoare la forma de guvernământ.

În rezultat, Președintele Republicii Moldova, în calitatea sa de șef al satului, având mai mute atribuții de ordin executiv, poate fi considerat exponent al acestei puteri. Totodată, dat fiind competențe în raport cu puterea legislativă și judecătorească și chiar dacă acest statut nu este prevăzut direct de Constituție, autorul consideră că Președintele țării urmează să fie plasat în afara celor trei puteri și să-i fie atribuit un statut de mediator neutru între acestea.

Capitolul 2, intitulat **„*Generalități conceptuale privind răspunderea constituțională a Președintelui Republicii Moldova*”**, este segmentul din lucrare în care, analizei au fost supuse întâi de toate, concepțiile privind clasificarea atribuțiilor șefului statului – paragraful 2.1 (*Concepții privind clasificarea atribuțiilor șefului statului*). Accentul a fost pus pe prevederile constituționale referitoare la atribuțiile Președintelui Republicii Moldova. Astfel, de exemplu, după criteriul obiectului, s-a făcut distincție între: *atribuţii de natură politică, atribuţii executive, militare, judiciare și diplomatice*[33], *atribuții conform criteriului condițiilor de exercitare* (supuse sau nu unei condiții exterioare)[34]. În funcție de conținutul atribuțiilor, acestea s-au clasificat în: legislative; organizarea sau funcționarea autorităților; numirea în funcție a unor demnitari; în domeniul apărării, în domeniul extern și altele.

Concluzionând, se constată că există mai multe concepții privind clasificarea atribuțiilor șefului statului. Totuși, pentru juriști și pentru practicienii dreptului, clasificarea bazată pe concepția normativă ar trebui să aibă cea mai mare pondere.

---

[33] *Atribuţiile Preşedintelui Republicii Moldova şi actele emise întru exercitarea lor.* Disponibil: https://dreptmd.wordpress.com/cursuri-universitare/drept-constitutional/capitolul-24-atributiile-presedintelui-republicii-moldova-si-actele-emise-intru-exercitarea-lor/#_ftnref4

[34] IONESCU, C. *Drept Constitutional şi instituţii politice*, Vol. II. București: Lumina Lex, 1997, p. 331.

În paragraful 2.2 (*Coraportul dintre responsabilitate și răspundere constituțională a Președintelui Republicii Moldova)* a fost cercetat coraportul dintre responsabilitate și răspundere a șefului statului. În acest sens, s-a constatat mai multe studii juridice valoroase, la care s-a apelat.

După D. Baltag, „responsabilitatea juridică este o categorie ce desemnează obligația juridică a subiectului de drept de a acționa în conformitate cu prescripțiile normei juridice, obligație ce se realizează în conduita licită”[35]. În contrast, „răspunderea juridică desemnează obligația subiectului de drept responsabil de a suporta consecințele nerespectării unei norme juridice în vigoare, în vederea restabilirii ordinii de drept în societate”[36]. În opinia lui Ph. Malaurie, „răspunderea este o condiţie esenţială a libertăţii, atât la nivelul macro, cât și la cel micro: o putere neresponsabilă este tiranică și decadentă, un individ neresponsabil este un factor tulburător și o fiinţă umană degradată. Dimpotrivă, om liber este acela care este conștient de urmările actelor sale și răspunde pentru acestea”[37]. Autorii A. Negru și O. Chicu au definit responsabilitatea juridică „drept o activitate conștientă și legală a subiectului în cadrul realizării normelor juridice permisive, orientată spre asumarea și executarea benevolă a anumitor obligațiuni juridice, ce formează o parte a conținutului raportului juridic concret”[38], definiție care este susținută și de autor.

Deci, între responsabilitate și răspundere se atestă o conexiune. Însă responsabilitatea și răspunderea Președintelui Republicii Moldova nu trebuie confundate. Aceste concepte nu sunt echivalente, ele au o semnificație distinctă. În ipoteza în care șeful statului are o conduită care se înscrie în tiparul normei, putem vorbi despre o responsabilitate. În ipoteza sfidării normelor, trebuie să intervină răspunderea.

În continuare, în paragraful 2.3. (*Natura juridică a răspunderii constituționale a Președintelui Republicii Moldova*) s-a analizat, succint, natura juridică a răspunderii constituționale a șefului statului, fiind pusă la îndoială echivalarea răspunderii penale cu cea juridică și, respectiv, echivalarea răspunderii constituționale cu cea politică.

Răspunderea juridică este un concept generic care înglobează diferite forme de răspundere care au la bază sfidarea unei norme juridice. Sfidarea unei norme juridice poate să aibă loc printr-o faptă. La rândul ei, fapta poate consta dintr-o acțiune sau inacțiune/omisiune. Între răspunderea

[35] BALTAG, D. *Teoria răspunderii şi a responsabilităţii juridice*. Chişinău: ULIM, 2007, pp. 27-28.
[36] *Ibidem.*
[37] MALAURIE, Ph. *Liberté et responsabilité.* Paris: Defrénois, 2004, p. 351.
[38] NEGRU, A., CHICU, O. Interacțiuni doctrinare dintre răspunderea juridică și responsabilitatea juridică. În: *Studia Universitatis Moldaviae, Seria „Ştiinţe sociale”*, 2018, nr. 8(118), p. 37; ARSENI, A. Răspunderea constituţională a guvernanţilor – legitimitate şi oportunitate. În: *Revista Naţională de Drept*, 2018, nr. 1-3(207-209), pp. 3-15; TATARU, G. Răspunderea șefului de stat: concept şi forme. În: *Revista științifică internațională „Supremația dreptului”,* 2016, nr. 3, pp. 12-17; SLIPENSKI, B. Reflecţii asupra instituției răspunderii șefului de stat. În: *Legea și Viaţa*, 2015, nr. 5, pp. 25-31; COSTACHI, Gh., HLIPCĂ, A. Unele probleme privind răspunderea în dreptul constituţional. În: *Revista Naţională de Drept*, 2008, nr. 8(95), pp. 23-28.

juridică, constituțională și cea penală se atestă o relație de tipul „gen-specie”. Așadar, răspunderea constituțională este, în același timp, o răspundere juridică. Răspunderea constituțională a șefului statului este una juridică și derivă ca urmare a nerespectării unei norme prevăzute de Constituție. În contrast, răspunderea politică ar putea prinde contur în cadrul unor scrutine electorale și nu neapărat pentru încălcarea unor norme din Constituție[39].

Răspunderea constituțională a șefului statului se poate manifesta în mai multe forme, care derivă expres sau implicit din textul Constituției, cum ar fi: 1) suspendarea din funcție; 2) demiterea din funcție; 3) repararea prejudiciului pentru încălcarea unor drepturi garantate de Constituție; 4) punerea sub acuzare.

În **Capitolul 3,** intitulat **„*Răspunderea constituțională a Președintelui Republicii Moldova în raporturile cu legislativul și cu executivul*”**, am analizat incidența răspunderii șefului statului prin prisma atribuțiilor în domeniul legislativ – paragraful 3.1. (*Răspunderea Președintelui prin prisma atribuțiilor legate de activitatea Parlamentului*), precum și în domeniul ce vizează atribuțiile în raporturile cu Guvernul – paragraful 3.2. (*Circumstanțe constituționale de răspundere a Președintelui la numirea Guvernului*).

În particular, am analizat răspunderea Președintelui Republicii Moldova în contextul atribuțiilor legate de activitatea Parlamentului. Am constatat că Președintele Republicii Moldova exercită următoarele atribuții în raport cu puterea legislativă: 1) convoacă Parlamentul; 2) propune Parlamentului, spre examinare, proiecte de legi; 3) adresează Parlamentului mesaje cu privire la principalele probleme ale națiunii; 4) promulgă legile; 5) dizolvă Parlamentul[40]. În legătură cu exercitarea/neexercitarea acestor atribuții, poate interveni răspunderea constituțională.

Polemicile de bază au apărut la atribuțiile legate de promulgarea legilor și dizolvarea Parlamentului.

La primirea legii pentru promulgare, Președintele are următoarele posibilități: 1) să promulge legea în termenele constituționale; 2) să solicite Parlamentului o singură dată reexaminarea legii; 3) să sesizeze Curtea Constituțională pentru controlul constituționalității legii primite. Președintele Republicii Moldova trebuie să promulge legea într-un interval anumit de timp, mai exact, în termen de două săptămâni. Dacă termenul de două săptămâni pentru promulgare sau pentru înaintare a obiecțiilor a fost încălcat din motive neîntemeiate, atunci va exista o încălcare a art. 93 alin. (2) din Constituție. Șeful statului poate cere Parlamentului reexaminarea legii atunci când are obiecții. Aici

[39] BALABAN, M. *Reflecții conceptuale privind răspunderea șefului de stat: formele răspunderii*, p. 35.
[40] NEGRU, B., OSMOCHESCU, N., SMOCHINĂ, A. et al. *Constituția Republicii Moldova. Comentariu*. Chișinău: ARC, 2012, pp. 248-249.

pot fi invocate diferite motive. Constituția nu limitează sfera motivelor pentru care Președintele Republicii Moldova ar putea înainta obiecții[41].

Din perspectiva naturii juridice, dizolvarea Parlamentului reprezintă o „sancțiune constituțională", „o prerogativă a șefului statului" sau „o modalitate de soluționare a crizei provocate de conflictul apărut între autoritatea legislativă și cea executivă". Președintele Republicii Moldova poate dispune dizolvarea Parlamentului în cazul (i) blocării procedurii de adoptare a legilor, precum și în cazul (ii) imposibilității formării Guvernului. În ambele ipoteze (care sunt alternative), Preşedintele Republicii Moldova poate dispune dizolvarea Parlamentului doar după consultarea fracţiunilor parlamentare. În istoria Republicii Moldova nu s-au atestat cazuri de dizolvare a Parlamentului în legătură cu blocarea procedurii de adoptare a legilor. În schimb, Curtea Constituțională a constatat de trei ori (în 2000, în 2009 și în 2010) drept circumstanțe care justifică dizolvarea Parlamentului blocarea de către majoritatea deputaţilor sau de către un grup de deputați în Parlament a şedinţei publice speciale a Parlamentului pentru alegerile ordinare și repetate pentru funcţia de Preşedinte al Republicii Moldova. De asemenea, Curtea Constituțională a avut ocazia de a constata drept circumstanță pentru dizolvarea Parlamentului imposibilitatea formării Guvernului în 2021.

În continuare, s-au analizat circumstanțele constituționale de răspundere a Președintelui Republicii Moldova la numirea Guvernului.

S-a polemizat asupra faptului dacă Președintele Republicii Moldova are sau nu dreptul discreționar la desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru. S-a constatat că opiniile sunt împărțite.[42] Astfel, marja de discreție a Președintelui Republicii Moldova în desemnarea Prim-ministrului nu este una absolută, ea fiind limitată de art. 98 alin. (1) din Constituție. În baza acestui articol, Președintele va desemna un candidat pentru funcția de Prim-ministru doar ca urmare a consultării fracțiunilor parlamentare. S-a reținut că Decretul Președintelui Republicii Moldova privind desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru poate constitui obiect al

[41] NEGRU, B., COJOCARU, V. *Tehnica legislativă*. Chișinău: Tipografia Centrală, 1997, p. 42; ARSENI, A. Angajarea răspunderii guvernului – metodă de „intervenţie" în funcţia legislativă a statului. În: *Revista Națională de Drept*, 2016, nr. 5, pp. 2-7; SÎRBU, S. Promulgarea legilor de către Președintele Republicii Moldova. În: *Studii Juridice Universitare,* 2022, nr. 2, pp. 183-194.

[42] CREANGĂ, I. *Curs de drept administrativ.* Vol. I. Chișinău: Epigraf, 2003, p. 111.

[42] GUCEAC, I. *Curs elementar de drept constituțional, vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004, p. 400.

[42] SLUSARENCO, S., POZNEACOVA, V. Unele considerații privind rolul instituției prezidențiale. În: *Revista Națională de Drept*, 2020, nr. 10-12(240-242), pp. 65-80; POSTOVAN, D. Are președintele Republicii Moldova dreptul discreționar la desemnarea candidatului pentru funcția de prim-ministru? În: *Revista Națională de Drept*, 2016, nr. 5(187), pp. 17-26.

controlului de constituționalitate. De altfel, Curtea Constituțională a fost adesea sesizată să verifice constituționalitatea unor decrete de desemnare a candidatului pentru funcția de Prim-ministru.[43]

Totuși, normele Constituției și ale altor acte normative nu reglementează cum poate proceda Președintele țării atunci când nu există o înțelegere sau un consens cu fracțiunile parlamentare. În astfel de cazuri, susținem că Președintele Republicii Moldova ar trebui să desemneze acel candidat care crede că va avea susținerea necesară în Parlament. Este un risc care trebuie asumat.

S-a polemizat, de asemenea, și asupra practicii de suspendare temporară a șefului statului în caz de refuz de promulgare a legilor sau de numire a unui membru al Guvernului, practică care a fost revăzută.[44]

În **Capitolul 4**, intitulat **„*Răspunderea constituțională a Președintelui Republicii Moldova în domeniul apărării, politicii externe și în contextul exercitării altor atribuții*”**, analizei a fost supusă constituționalitatea acțiunilor Președintelui țării comise în contextul exercitării atribuțiilor din domeniul politicii externe, din domeniul apărării și a altor atribuții.

La paragraful 4.1. *(Constituționalitatea acțiunilor Președintelui Republicii Moldova la exercitarea atribuțiilor din domeniul politicii externe și din domeniul apărării)* referitor la atribuții pe domeniul extern s-a constatat că există opinii doctrinare din care rezultă că Președintele Republicii Moldova ar putea să acționeze în mod autonom în domeniul politicii externe. Totuși, Curtea Constituțională a decis altfel. Prin urmare, art. 86 „Atribuții în domeniul politicii externe” din Constituție nu trebuie analizat în mod izolat, ci în coroborare cu art. 66 lit. d) și cu art. 96 alin. (1) din Constituție, care stabilesc atribuțiile Parlamentului și Guvernului în domeniul politicii externe, astfel încât să fie evitate blocajele instituționale.[45]

Cu referire la atribuțiile Președintelui Republicii Moldova în domeniul apărării, s-a reținut următoarea teză: calitatea Președintelui Republicii Moldova de comandant suprem al forțelor armate nu-i conferă acestuia competențe nelimitate în domeniul apărării. Dimpotrivă, Președintele

[43] Hotărârea Curții Constituționale nr. 32 din 29 decembrie 2015 pentru controlul constituţionalităţii Decretului Președintelui Republicii Moldova nr. 1877-VII din 21 decembrie 2015 privind desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru (*Sesizarea nr. 59a/2015*). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 20-24.
[44] Hotărârea Curții Constituționale nr. 23 din 6 august 2020 pentru interpretarea articolelor 89, 91 și 98 alin. (1) din Constituție (S*esizarea nr. 96b/2020*). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 221-225.
[44] SÎRBU, S. Atribuțiile Președintelui Republicii Moldova la numirea Guvernului. În: *Studia Universitatis Moldaviae, Seria „Științe Sociale”*. 2022, nr. 8(158), pp. 211-216.
[45] Sîrbu S. Atribuţiile Preşedintelui Republicii Moldova în domeniul politicii externe. În: *Promotion of Social and Economic Values in the Context of European Integration:* 4th International Conference. Vol. 2, 3-4 decembrie 2021, Chișinău. Chișinău: S.n., 2021, pp. 31-38.
Decizia Curții Constituționale nr. 96 din 6 august 2020 de inadmisibilitate a sesizării nr. 31b/2020 privind interpretarea prevederilor articolelor 77 și 86 coroborate cu articolele 2, 6, 96 și 101 din Constituție (atribuţiile Preşedintelui Republicii Moldova în domeniul politicii externe). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2020, nr. 235-239.

Republicii Moldova este competent să întreprindă acele măsuri care sunt prevăzute expres în Constituție sau în alte legi adoptate de Parlament.[46]

Totodată, trebuie de accentuat faptul că Președintele Republicii Moldova își exercită atribuțiile în domeniul apărării prevăzute de Constituție cu un control din partea Parlamentului. Controlul efectuat de către Parlament poate fi *ex-ante* (în cazul mobilizării parțiale sau totale) sau *post factum* (în cazul măsurilor menite să respingă agresiunea și în cazul declarării stării de război) și reprezintă o garanție împotriva arbitrariului. Prin urmare, și în acest domeniu este susceptibilă incidența răspunderii constituționale.

În paragraful 4.2. (*Faptele comise în contextul exercitării altor atribuții ale Președintelui țării*) s-au analizat faptele care pot fi comise de Președintele țării atât în contextul exercitării atribuțiilor legate de numirea judecătorilor, cât și în contextul exercitării atribuțiilor inserate la art. 88 („Alte atribuții") din Constituție, - toate prin prisma practicii Curții Constituționale și a instanțelor de judecată.

În acest context s-a subliniat că faptul că Președintele Republicii Moldova numește judecătorii de la toate instanțele judecătorești nu ridică o problemă din perspectiva independenței și imparțialității instanțelor de judecată. Totodată, Președintele Republicii Moldova poate respinge o singură dată candidatura propusă de către Consiliul Superior al Magistraturii. Această constatare decurge din noua redacție a art. 116 alin. (2) din Constituție.[47]

Cu referire la distincțiile de stat, este important ca atât conferirea, cât și retragerea distincțiilor de stat trebuie să se facă în mod argumentat. În caz contrar, distincțiile de stat își vor pierde valoarea. De asemenea, decretele de acordare a gradelor militare supreme; de numire în funcții publice; de acordare a grațierii individuale; de conferire a gradelor superioare de clasificare lucrătorilor din procuratură, judecătorilor şi altor categorii de funcționari; de soluționare a problemelor cetățeniei Republicii Moldova şi de acordare a azilului politic trebuie justificate, în vederea evitării arbitrariului și discriminării.[48]

---

[46] Hotărârea Curții Constituționale nr. 15b din 16 decembrie 1996 cu privire la interpretarea articolului 87 din Constituția Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1997, nr. 1-2/1.
SÎRBU, S. Atribuțiile Președintelui Republicii Moldova în domeniul apărării. În: *Anale ştiinţifice ale Academiei „Ştefan cel Mare" a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova, Ştiinţe juridice,* 2022, nr. 16, pp. 327-335.

[47] Legea nr. 120 din 23 septembrie 2021 pentru modificarea Constituţiei Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2021, nr. 238; Legea nr. 544 din 20 iulie 1995 cu privire la statutul judecătorului. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr. 59-60.

[48] ZAPOROJAN, V. Interferenţa jurisdicţiei administrative şi constituţionale în Republica Moldova. În: *Revista Naţională de Drept.* 2007, nr. 1(76), pp. 38-41.
ZAPOROJAN, V., DARI, V. Standardele internaţionale actuale de reglementare a dreptului la cetăţenie. În: *Revista de studii interdisciplinare „C. Stere*", 2017, nr. 3-4(15-16), pp. 16-28.

În acest capitol s-a polemizat, de asemenea, asupra chestiunii cu privire la inițierea unui referendum republican, fiind constatat faptul că șeful statului este limitat în dreptul său de a solicita poporului de a se expune pe orice chestiune.[49] De asemenea, s-au constat unele divergențe în norma constituțională privind suspendarea hotărârilor Guvernului.

Generalizând, s-a menționat că nu ar putea să intervină o răspundere atâta timp cât Președintele țării a acționat în interiorul marjei discreționare conferite de o normă juridică.

În **Capitolul 5**, intitulat **„*Formele răspunderii constituționale a Președintelui Republicii Moldova*”**, s-au analizat diferite concepții referitoare la răspunderea șefului statului și, corelativ, au fost analizate mai multe forme de răspundere, inclusiv în raport cu Președintele interimar al țării.[50] Din acest motiv, apelul la dreptul altor state trebuie să se facă în mod prudent. Cât privește Republica Moldova, s-a constatat că răspunderea Președintelui țării nu poate fi în afara răspunderii în ipoteza în care a sfidat o normă.

În paragraful 5.1. (*Suspendarea din* funcție) s-a conchis că suspendarea din funcție are o conexiune cu demiterea din funcție. Suspendarea din funcție este o etapă premergătoare demiterii din funcție. În particular, în cazul săvârșirii unor fapte grave prin care se încalcă prevederile Constituției, Președintele Republicii Moldova poate fi suspendat din funcție de Parlament, cu votul a două treimi din deputați (art. 89 alin. (1) din Constituție). Constituția nu definește noțiunea de „faptă gravă” și ar fi greu de stabilit într-o listă exhaustivă faptele considerate a fi grave. Cert este că încălcarea trebuie să vizeze o prevedere constituțională. S-a analizat practica conform căreia neîndeplinirea obligațiilor constituționale de către Președinte reprezintă o încălcare gravă a Constituției, iar această circumstanță ar da temei pentru suspendarea Președintelui Republicii Moldova și instituirea interimatului. Suspendarea și, respectiv, instituirea interimatului se făcea pentru o perioadă relativ scurtă, mai exact, pentru îndeplinirea unei obligații constituționale, cum ar fi: emiterea decretului de numire în funcție a unor miniștri, emiterea decretului de promulgare a unor legi.[51] Această practică a fost dur criticată în doctrină.[52] Într-un final acest mecanism constituțional a luat sfârșit ca urmare a pronunțării de către Curtea Constituțională a Hotărârii nr.

[49] Hotărârea Curţii Constituţionale nr. 24 din 27 iulie 2017 privind controlul constituţionalităţii Decretului Preşedintelui Republicii Moldova nr.105-VIII din 28 martie 2017 privind desfăşurarea referendumului republican consultativ asupra unor probleme de interes naţional (referendumul republican consultativ) (*Sesizarea nr. 40a/2017*). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2018, nr. 95-104.

[50] COSTACHI, Gh., MURUIANU, I. Delictul constituțional ca temei al răspunderii constituționale. În: *Jurnalul Juridic Naţional: teorie şi practică, 2014*, nr. 4, pp. 56-64.
IORGOVAN, A. *Tratat de drept administrativ*. Bucureşti: Nemira, 1999, pp. 420-421.

[51] Hotărârea Curții Constituționale nr. 28 din 17 octombrie 2017 pentru interpretarea prevederilor articolului 98 alin. (6) în coroborare cu articolele 1, 56, 91, 135 şi 140 din Constituţie (neîndeplinirea obligaţiilor constituţionale de către Preşedinte) (*Sesizarea nr. 124b/2017*). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2017, nr. 18-26.

[52] CÎRNAȚ, T. *Drept constituțional și instituții politice.* Partea II. Chișinău: Tipografia „Print-Caro”, 2020, p. 175.

23 din 6 august 2020 pentru interpretarea articolelor 89, 91 şi 98 alin. (1) din Constituție (Sesizarea nr. 96b/2020).[53]

În paragraful 5.2. (*Demiterea din funcție*) s-a analizat instituția demiterii șefului statului ca un mecanism de echilibru, garanții și control reciproc a ramurilor puterii.[54] Astfel, de către mulți autori, inclusiv de peste hotare, demiterea este percepută ca o sancțiune.[55] Ca și în cazul suspendării din funcție, temei pentru demiterea șefului statului îl constituie comiterea unor fapte grave contrare Constituției. În opinia lui V. Zaporojan[56], drept temeiuri de demitere a Președintelui Republicii Moldova din funcţie pot servi: refuzul de a promulga o lege după reexaminarea ei și adoptarea în mod repetat de către Parlament, lipsa acţiunilor îndreptate spre asigurarea securităţii naţionale și a ordinii publice sau refuzul de a numi un judecător după propunerea repetată a Consiliului Superior al Magistraturii ș.a. În orice caz, aderăm la opinia conform căreia „gravitatea faptelor imputate șefului statului trebuie dovedită și stabilită de către Curtea Constituţională”[57].

În lucrare s-a analizat cazul *Paksas v. Lituania* care poate servi ca precedent pentru mai multe țări în contextul stabilirii consecințelor ce derivă din demiterea șefului statului.[58] În acest sens, concluzia principală pe care o putem trage rezidă în faptul că este inadmisibilă instituirea unei interdicții pe viață impuse persoanelor demise anterior pentru o încălcare gravă a Constituției de a participa la alegeri prezidențiale/parlamentare.

În paragraful 5.3. (*Repararea prejudiciului cauzat prin încălcarea unor drepturi garantate de Constituție*) s-a analizat dacă șeful statului poate fi obligat să repare prejudiciul cauzat prin încălcarea unor drepturi fundamentale.[59] Totodată, s-a reținut că șeful statului poate avea calitate de pârât în cauze civile și acesta poate fi tras la răspundere pentru încălcarea unor drepturi garantate de Constituție, inclusiv în raport cu discursul discriminatoriu și instigare la ură. Acest lucru îl confirmă practica Consiliului pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea

---

[53] Hotărârea Curții Constituționale nr. 23 din 6 august 2020 pentru interpretarea articolelor 89, 91 și 98 alin. (1) din Constituție (*Sesizarea nr. 96b/2020*). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2020, nr. 221-225;

[54] ŢURCAN, S., GHERLAN, M.-G. Reglementarea constituţională a demiterii șefului statului (analiză comparativă). În: *Studii Juridice Universitare*, 2017, nr. 1-2(37-38), pp. 39-51.

[55] CRESPO, A.M. Impeachment as Punishment. În: *Harvard Law & Policy Review*, 2019, vol. 13, issue 2, pp. 579-592.
ZAPOROJAN, V. *Demiterea Preşedintelui Republicii Moldova – variantă a „impeachment-ului” clasic*. Disponibil: http://constitutia.md/demiterea-presedintelui-republicii-moldova-varianta-a-impeachment-ului-clasic/ Citat după: Tataru Gh. Demiterea – o măsură veritabilă de răspundere constituţională a șefului de stat. În: *Supremația Dreptului*, 2017, nr. 2, pp. 74-82.

[56] NEGRU, B., ZAPOROJAN V., OSMOCHESCU, N., SMOCHINĂ, A. et al., *Constituția Republicii Moldova. Comentariu*, p. 326.

[57] MURARU, I., TĂNĂSESCU E.S. *Constituția României. Comentariu pe articole*, p. 895.

[58] Case of *Paksas v. Lithuania* [GC], Application no. 34932/04, Judgment of 6 January 2011. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-102617

[59] DRAGHICI, P. *Faptul juridic civil cauzator de prejudicii.* Craiova: Editura Universitară, 1999, p. 41. Citat după: GHERMAN, I. Răspunderea juridică civilă. Disponibil: http://dspace.usm.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/7404/4-5_12.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Egalității. Nu în ultimul rând, s-a conchis că acordarea șefului statului a unei imunități absolute conduce la încălcarea art. 6 CEDO, fapt reținut în cazul *Urechean şi Pavlicenco v. Republica Moldova.*[60] După cazul *Urechean şi Pavlicenco v. Republica Moldova*, instanțele de judecată au învățat lecția și au examinat în fond mai multe cereri de chemare în judecată împotriva șefului statului, de exemplu, în cauze ce vizează accesul la informație[61] sau în cauze ce implică contestarea unor decrete emise de către Președintele Republicii Moldova: de retragere a cetățeniei[62], de revocare a decretului de numire în funcție de președinte de instanță a unui judecător[63].

Atunci când instanțele de judecată trebuie să se pronunțe cu privire la repararea prejudiciului de către șeful statului, cauza nu trebuie examinată doar din perspectiva dreptului civil/administrativ, ci și a dispozițiilor constituționale, a jurisprudenței Curții Constituționale și a jurisprudenței CtEDO.

În paragraful 5.4. (*Punerea sub acuzare a Președintelui Republicii Moldova*) este elucidată situația de punere sub acuzare a șefului statului. Există o garanție procedurală sau o „imunitate procedurală" pentru exercitarea urmăririi penale împotriva șefului statului[64]. Esența ei constă în faptul că, în conformitate cu art. 81 alin. (3) teza I din Constituție, „Parlamentul poate hotărî punerea sub acuzare a Preşedintelui Republicii Moldova, cu votul a cel puţin două treimi din numărul deputaţilor aleşi, în cazul în care săvârșește o infracţiune". Spre deosebire de legislația altor state (Italia, Slovacia, Finlanda, Cehia, România, Federația Rusă etc.), Președintele Republicii Moldova răspunde penal pentru comiterea oricărei infracțiuni[65].

Hotărârea Parlamentului, adoptată conform art. 81 alin. (3) teza I din Constituție, se va răsfrânge în exclusivitate pe faptele descrise în ea sau în demersul procurorului, iar dacă se vor

---

[60] *Case of Urechean and Pavlicenco v. the Republic of Moldova,* Applications nos. 27756/05 and 41219/07, Judgment of 2 December 2014. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-148267

[61] Încheierea Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 10 noiembrie 2021. Dosarul nr. 3ra-948/21 [online] [citat 10.01.2023]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_-civil.php?id=64064

[62] Decizia Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție din 7 noiembrie 2018. Dosarul nr. 3ra-1241/18 [online] [citat 10.01.2023]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_-col_civil.php?id=47588; Încheierea Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 22 decembrie 2021. Dosarul nr. 2ac-232/21 [online] [citat 10.01.2023]. Disponibil: http://jurisprudenta.-csj.md/search_col_civil.php?id=64974

[63] Încheierea Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 23 februarie 2022. Dosarul nr. 2ac-27/22 [online] [citat 10.01.2023]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil-.php?id=65759

[64] NIȚU, D. Imunitatea Președintelui României în dreptul penal. În: *Revista Dreptul*, 2012, nr. 2. Disponibil: https://lege5.ro/gratuit/gm3tmmzygu4q/imunitatea-presedintelui-romaniei-in-dreptul-penal

[65] TATARU, Gh. Reflecții asupra răspunderii penale a șefului de stat. În: Legea şi Viaţa, 2017, nr. 5(305), pp. 49-52; TATARU, Gh. Temeiurile răspunderii penale a șefului de stat. În: *Tendinţe contemporane ale dezvoltării ştiinţei: viziuni ale tinerilor cercetători.* Ediția a VI-a. Vol. 2. 15 iunie 2017, Chișinău. Chișinău: Universitatea Academiei de Ştiinţe a Moldovei, 2017, pp. 206-209.

descoperi și alte fapte imputate șefului statului, procurorul va trebui să ceară Parlamentului să adopte o hotărâre și în legătură cu acestea din urmă.

Optica legiuitorului de a institui doar o singură cale de atac (cea de recurs) împotriva sentințelor pronunţate de Curtea Supremă de Justiţie, în cauzele penale ce îl vizează pe șeful statului, nu reclamă o problemă din perspectiva Constituției sau a CEDO.

În contextul examinării recursului împotriva sentințelor pronunţate de Curtea Supremă de Justiţie, în cauzele penale ce îl vizează pe șeful statului, instanța de recurs trebuie să examineze atât aspectele de fapt, cât și aspectele de drept. În aceste condiții, rezultă că respectiva cale de atac este una efectivă. O posibilă revizuire a acestui concept ar putea avea loc în cazul unei posibile reforme a Curții Supreme de Justiție, prin transformarea acesteia în Curte de Casație, dar numai după o intervenție respectivă și în Legea Supremă.

Istoria Republicii Moldova nu cunoaște un caz de aplicare a art. 81 alin. (3) din Constituție, considerent din care s-a examinat un caz de punere sub acuzare a fostului premier al Islandei - cazul *Haarde v. Islanda.*[66]

În ultimul paragraf din capitol 5.5. (*Răspunderea Președintelui interimar al Republicii Moldova*) este analizat un subiect care nu a fost abordat anterior, și anume - aplicarea art. 92 din Constituție care prevede răspunderea Președintelui interimar al Republicii Moldova.

În opinia lui V. Zaporojan, „Președintele interimar, ca și Președintele titular, e pasibil de răspundere constituţională pentru fapte intenţionate, săvârșite cu rea-voinţă, ce afectează grav un domeniu al relaţiilor sociale”[67]. A fost susținută această opinie. Exercitarea cu bună-credință a atribuțiilor constituționale este o obligație imperativă pentru orice demnitar, iar încălcarea acestor obligații, în special încălcarea Constituției, va fi sancționată în egală măsură.

S-a polemizat despre mecanismul de demitere a Președintelui interimar. T. Drăganu afirmă că ar fi mult mai simplu ca, îndată ce Parlamentul a suspendat persoana din funcția de Președinte interimar pentru încălcarea gravă a Constituției, să se adopte o hotărâre prin care să fie revocată din funcția deținută[68]. Raportând aceste opinii la textul Constituției Republicii Moldova, se constată că, într-adevăr, dacă interimatul funcției de Președinte de țară este asigurat de Președintele Parlamentului, demiterea ultimului conduce, *ope legis*, la încetarea asigurării interimatului de către acesta. Prin urmare, într-o asemenea ipoteză, nu ar mai fi necesară organizarea unui referendum,

[66] Case of *Haarde v. Iceland*, Application no. 66847/12, Judgment of 23 November 2017. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-178700
[67] NEGRU, B., ZAPOROJAN V., OSMOCHESCU, N., SMOCHINĂ, A. et al., *Constituția Republicii Moldova. Comentariu*, p. 333.
[68] DRĂGANU, T. *Drept constituțional și instituții politice. Tratat elementar*. Vol. II. București: Lumina Lex, 2000, p. 307.

așa cum prevede art. 89 alin. (3) din Constituție. Dacă interimatul funcției de Președinte de țară este asigurat de Prim-ministru, demisia Prim-ministrului sau exprimarea votului de neîncredere în raport cu Guvernul va conduce automat atât la demiterea întregului guvern, cât și la încetarea exercitării de către Prim-ministru a interimatului funcției de Președinte de țară.

Compartimentul final **Concluzii generale şi recomandări** redă ideile generalizatoare, formulate ca rezultat al investigaţiilor desfăşurate şi propunerile de rigoare pentru soluționarea problemelor constatate și optimizarea cadrului juridic în domeniu.

Bibliografia cuprinde suportul documentar şi doctrinar al tezei, fiind constituită din 248 de surse (acte normative naționale și internaționale, monografii, articole ştiinţifice, rapoarte, studii analitice, acte ale justiției constituționale etc.).

CONCLUZII GENERALE ŞI RECOMANDĂRI

Finalizând studiul asupra Răspunderii constituționale a Președintelui Republicii Moldova, sunt rezumate mai multe idei generale care conturează esența acestei instituții.

Menționăm că în rezultatul cercetării întreprinse în cadrul respectivei lucrări a fost redată contribuţia personală și, ca urmare, pot fi sistematizate în următoarele teze: 1) au fost investigate viziunile și abordările doctrinare cu privire la răspunderea constituțională a Președintelui țării (capitolul 1, paragraful 1.1); 2) s-au stabilit premisele care determină locul şi rolul Președintelui Republicii în sistemul autorităţilor publice (capitolul 1, paragraful 1.2); 3) s-a determinat coraportul dintre responsabilitate și răspundere constituțională a Președintelui Republicii Moldova (capitolul 2, paragraful 2.2); 4) s-a reconceptualizat noțiunea de „răspundere constituțională a șefului statului”, pledând pentru o abordare mai largă a conceptului (capitolul 2, paragraful 2.2); 5) au fost cercetate faptele și temeiurile pentru tragerea șefului statului la răspundere constituțională (capitolele 3, 4); 6) au fost identificate și analizate formele răspunderii constituționale a Președintelui Republicii Moldova (capitolul 5); 7) s-au conturat particularitățile și limitele răspunderii constituționale a Președintelui interimar al țării (capitolul 5, paragraful 5.5); 8) s-au identificat mai multe blocaje instituționale generate de acțiunile/inacțiunile șefului statului și s-au prezentat soluții pentru remedierea acestora (capitolele 3, 4); 9) au fost identificate unele inadvertențe normative și s-au prezentat propuneri *de lege ferenda* (capitolele 3, 4 și 5).

Problema ştiinţifică importantă, soluționată ca urmare a obținerii rezultatelor punctate mai sus, se exprimă în fundamentarea concepției de interpretare a normelor ce vizează răspunderea constituțională a Președintelui Republicii Moldova fără a se încălca Constituția, această fundamentare având ca efect identificarea mai multor carențe și, corelativ, înaintarea unor soluții,

astfel fiind creată baza teoretică necesară pentru a aplica în mod corect normele ce vizează răspunderea șefului statului, și a îmbunătăți calitatea acestora.

Problema științifică importantă a fost demonstrată prin concluziile care au fost elaborate în baza ipotezei de cercetare. Astfel, ***concluziile generale*** sunt următoarele:

1) Pentru a determina locul şi rolul Președintelui Republicii în sistemul autorităţilor publice are relevanță nu atât modul de alegere a acestuia (prin vot universal, egal, direct, secret şi liber exprimat sau de către Parlament), cât atribuţiile şefului statului conferite de Constituţie. Odată ce Președintele Republicii Moldova este, în prezent, ales de către popor, așteptările față de acesta sunt mai înalte în raport cu șefii statului care au fost aleși de către Parlament. Considerăm că Președintele Republicii Moldova, în calitatea sa de șef al satului, chiar dacă are mai mute atribuții de ordin executiv și poate fi considerat exponent al acesteia, totuși, date fiind competențe în raport cu celelalte puteri în stat, urmează să fie plasat în afara celor trei puteri și să-i fie atribuit un statut de mediator neutru între puteri (capitolul 1, paragraful 1.2).

2) Ar fi oportun să se prevadă o soluție pentru situația în care Președintele Republicii Moldova nu-și exercită în termen atribuția de convocare a Parlamentului nou-ales, similar cum este reglementat în alte state (de exemplu, în Lituania) (capitolul 3, paragraful 1.1).

3) Faptul sesizării Curții Constituționale de către șeful statului nu reprezintă un impediment pentru promulgarea legii. Prin urmare, este posibil ca o lege neconstituțională să producă efecte juridice. Pentru a se evita o asemenea situație, se impune perfecționarea normei constituționale ce vizează promulgarea legilor (capitolul 3, paragraful 1.1, precum și articolele „*Promulgarea legilor de către Președintele Republicii Moldova*”. În: Revista „Studii Juridice Universitare”, ULIM, 2022, nr. 2, pp. 183-194; „*Dreptul la inițiativă legislativă al Președintelui Republicii Moldova*”. În: Materialele Conferinței științico-practice internaționale „Contribuţia tinerilor cercetători la dezvoltarea administraţiei publice”, ediția a VIII-a, 25 februarie 2022, Chișinău. Chișinău: AAP, Print-Caro, 2022, pp. 336-340).

4) La data emiterii Decretului de către Președintele Republicii Moldova privind dizolvarea Parlamentului nu trebuie să existe stare de urgenţă, de asediu sau de război. Însă această condiție nu este obligatorie la data când Curtea Constituțională pronunță Avizul privind constatarea circumstanțelor care justifică dizolvarea Parlamentului. Contează data emiterii Decretului privind dizolvarea Parlamentului, nu data constatării de către Curtea Constituțională a circumstanțelor care justifică dizolvarea Parlamentului. Pentru a se evita interpretările divergente, ar fi oportun de specificat acest lucru în Constituție (capitolul 3, paragraful 1.1, precum și articolul „*Dizolvarea Parlamentului – atribuție a Președintelui Republicii Moldova*”. În: Perspectivele şi Problemele

Integrării în Spaţiul European al Cercetării şi Educaţiei. Vol. 8, Partea a 2-a, 4 iunie 2021, Cahul. Cahul: Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul, 2021, pp. 147-153).

5) Constituția Republicii Moldova nu precizează prin care act Președintele Republicii Moldova aduce, neîntârziat, la cunoștința Parlamentului despre măsurile întreprinse pentru respingerea agresiunii. Ar trebui de stabilit expres în Constituție că este vorba de un mesaj (capitolul 4, paragraful 4.1, precum și articolul „*Atribuțiile Președintelui Republicii Moldova în domeniul apărării*”. În: Anale științifice al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, 2023, nr. 16, pp. 327-336).

6) Actualmente, dacă Președintele Republicii Moldova refuză să numească, la propunerea repetată a Prim-ministrului, pe unii membri ai Guvernului, șeful statului nu va putea fi suspendat. Pentru depășirea acestor situații, este imperioasă modificarea art. 98 alin. (6) din Constituție (capitolul 3, paragraful 3.2, precum și articolul „*Atribuțiile Președintelui Republicii Moldova la numirea Guvernului*”. În: „Studia Universitatis Moldaviae”. Seria „Științe sociale”, Universitatea de Stat din Moldova, 2022, nr. 8, pp. 211-216).

7) În ipoteza în care Președintele Republicii Moldova refuză în mod repetat numirea în funcție a unor judecători, ar trebui să se prevadă o posibilitate a Consiliului Superior al Magistraturii de a face acest lucru, astfel încât să fie evitate blocajele (capitolul 4, paragraful 4.2).

8) Articolul 88 lit. i) din Constituţie conține o inadvertență. În special, este vorba de sintagma „ce contravin legislației”. Hotărârile și ordonanțele Guvernului care ar contraveni legislației pot constitui obiect al controlului de legalitate în ordinea contenciosului administrativ și în condițiile specificate de Codul administrativ. De competența Curții Constituționale țin hotărârile și ordonanțele Guvernului care ar contraveni Constituției. Totodată, precizarea în art. 88 lit. i) din Constituţie a dății până când va avea loc suspendarea este, în opinia noastră, inutilă, deoarece este evident că de la data pronunțării Curții Constituționale va înceta suspendarea respectivă. Această mențiune o poate face și Curtea Constituțională în actul pe care îl va pronunța (capitolul 4, paragraful 4.2).

9) Practica de suspendare a Președintelui Republicii Moldova și, respectiv, instituirea interimatului a fost o soluție promptă care putea remedia blocajul instituțional. Această practică a fost reconsiderată de către Curtea Constituțională, din motiv că ea nu avea suport normativ în prevederile constituționale. Prin urmare, în teza de doctorat am propus alte remedii, care implică amendarea Constituției (capitolul 5, paragraful 5.1).

10) Este oportun ca hotărârea adoptată prin referendum republican referitoare la demiterea șefului statului să intre în vigoare după ce Curtea Constituțională a confirmat rezultatele referendumului (capitolul 5, paragraful 5.2).

11) Președintele Republicii Moldova se bucură de o imunitate funcțională și care este limitată în timp, adică doar în raport cu exercitarea mandatului și doar pentru actele emise, acțiunile întreprinse în perioada mandatului. Interpretarea, potrivit căreia șeful statului s-ar bucura de o imunitate absolută, eludează garanțiile art. 6 CEDO (capitolul 5, paragraful 5.3).

12) Termenul „infracțiuni" din alin. (3) teza I al art. 81 din Constituție urmează a fi privit în mod autonom. Prin urmare, în sensul acestui articol trebuie să avem în vedere nu doar infracțiunile *stricto sensu*, ci și contravențiile. Concluzia se bazează și pe practica CtEDO (capitolul 5, paragraful 5.4).

Concluziile redate *supra* reflectă contribuțiile personale la o abordare mai aprofundată a temei tezei de doctor. Totodată, aceste concluzii ne permit să înaintăm următoarele ***RECOMANDĂRI:***

1) Completarea art. 63 alin. (2) „Durata mandatului" din Constituția Republicii Moldova cu următorul text: „În cazul în care Președintele Republicii nu convoacă Parlamentul, membrii Parlamentului se vor întruni în ziua ulterioară expirării perioadei de 30 de zile de la alegeri".

2) Expunerea prevederii de la alin. (4) art. 85 „Dizolvarea Parlamentului" din Constituția Republicii Moldova în următoarea redacție: „(4) Parlamentul nu poate fi dizolvat în ultimele șase luni ale mandatului Președintelui Republicii Moldova, şi nici dacă la data emiterii decretului privind dizolvarea Parlamentului era declarată stare de urgenţă, de asediu sau de război."

3) Completarea alin. (3) art. 87 „Atribuţii în domeniul apărării" din Constituția Republicii Moldova cu expresia „printr-un mesaj" care să urmeze după cuvântul „Parlamentului".

4) Reformularea dispoziției de la lit. i) art. 88 „Alte atribuții" din Constituţie după cum urmează: „suspendă hotărârile și ordonanțele Guvernului, care ar contraveni Constituției, și sesizează Curtea Constituțională".

5) Expunerea art. 93 „Promulgarea legilor" din Constituția Republicii Moldova în următoarea redacție:

„(1) Președintele Republicii Moldova promulgă legile în termen de cel mult 14 zile de la primire.

(2) Înainte de promulgare, Președintele Republicii Moldova poate cere, în cazul în care are obiecții, printr-un demers scris, Parlamentului, o singură dată, reexaminarea legii.

(3) Dacă Președintele Republicii Moldova a cerut reexaminarea legii ori dacă s-a cerut verificarea constituționalității ei, promulgarea legii se face în cel mult zece zile de la primirea legii adoptate după reexaminare sau de la pronunțarea hotărârii Curții Constituționale, prin care i s-a recunoscut constituționalitatea. Dacă Președintele Republicii Moldova nu a promulgat legea în termenul indicat de acest aliniat, atunci ea va fi promulgată de către Președintele Parlamentului.".

6) Completarea alin. (6) art. 98 din Constituție cu următorul text: „Președintele Republicii Moldova poate respinge motivat o singură dată candidatura propusă de către Prim-ministru. Dacă Preşedintele Republicii Moldova refuză să numească, la propunerea repetată a Prim-ministrului, pe unii membri ai Guvernului, Prim-ministrul va emite decretul de numire”.

7) Completarea alin. (2) art. 116 din Constituție cu următorul text: „În cazul în care Preşedintele Republicii Moldova refuză în mod repetat să numească candidatura propusă, Consiliul Superior al Magistraturii va emite actul de numire a persoanei vizate în funcția de judecător”.

8) Redarea conținutului alin. (2), teza a III-a, art. 208 din Codul electoral, după cum urmează: „Hotărârea intră în vigoare la data validării rezultatelor referendumului de către Curtea Constituțională”.

Implementarea acestor recomandări ar avea un ***impact*** asupra: domeniului științific – prin reconceptualizarea răspunderii constituționale a șefului statului; domeniului normativ – prin oferirea unor soluții menite să evite blocajele instituționale generate de Președintele Republicii Moldova; domeniului jurisprudențial – prin evitarea pronunțării unor hotărâri divergente; domeniului economic – prin evitarea organizării unor scrutine electorale costisitoare.

În perspectivă, autorul își va concentra atenția pe (problemele rămase nerezolvate):

- studierea oportunității schimbării rolului șefului statului în raport cu puterile statului, fie în vederea consolidării rolului de mediator neutru, fie în vederea consolidării unor atribuții de ordin executiv pe măsura așteptărilor cetățenilor (de exemplu, de a participa și a prezida ședințele Guvernului etc);
- excluderea posibilității de a se acorda a grațiere individuală persoanelor care au comis infracțiuni atunci când exercitau o funcţie de demnitate publică;
- analiza teoretică a oportunității implementării și viabilității în Republica Moldova a modelului elvețian referitor la instituția prezidențială (prin rotație de către unul dintre membrii cabinetului de miniștri);
- studierea minuțioasă a experienței internaționale, a noilor tendințe cu privire la rolul și răspunderea șefului statului în contextul proceselor de integrare în comunitatea europeană.

BIBLIOGRAFIE

1. ARAMĂ, E. Independență fără responsabilitate este incompatibilă cu democrația constituțională. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”. Științe juridice și economice* (10-11 noiembrie 2021, Chișinău). Chișinău: CEP USM, 2021, p. 121-124. ISBN 978-9975-62-472-5.
2. ARAMĂ, E., CIOBANU, R. *Metodologia dreptului. Sinteze pentru seminar*. Chișinău: CEP USM, 2011. 166 p. ISBN 9975710956.
3. ARSENI, A. *Forma de guvernământ – organizare instituțională a puterii de stat* [online] [citat 10.01.2023]. Disponibil: https://juridicemoldova.md/10751/forma-de-guvernamant-organizare-institutionala-a-puterii-de-stat.html.
4. ARSENI, A. *Drept constituțional și instituții politice.* Vol. 2. Ed. a 3-a, completată și restructurată. Chișinău: CEP USM, 2022. 281 p. ISBN 978-9975-149-62-4.
5. BALTAG, D. *Teoria răspunderii şi a responsabilităţii juridice*. Chișinău: ULIM, 2007. 440 p. ISBN 978-9975-920-49-0.
6. COSTACHI, Gh., HLIPCA, A. Unele probleme privind răspunderea în dreptul constituţional. În: *Revista Naţională de Drept*, 2008, nr. 8, pp. 23-28. ISSN 1811-0770.
7. CREANGĂ, I. *Curs de drept administrativ*. Vol. I. Chișinău: Epigraf, 2003. 334 p. ISBN 9975-903-67-3.
8. CÂRNAȚ, T. *Drept constituțional și instituții politice.* Partea a II-a. Chișinău: Tipografia „Print-Caro”, 2020. 512 p. ISBN 978-9975-4069-3-2.
9. CRESPO, A.M. Impeachment as Punishment. În: *Harvard Law & Policy Review*, 2019, vol. 13, issue 2, pp. 579-592. ISSN 1935-2077.
10. Case of *Paksas v. Lithuania* [GC], Application no. 34932/04, Judgment of 6 January 2011 [online] [citat 10.01.2023]. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-102617.
11. Case of *Urechean and Pavlicenco v. the Republic of Moldova*, Applications nos. 27756/05 and 41219/07, Judgment of 2 December 2014 [online] [citat 10.01.2023]. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-148267.
12. Decizia Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție din 7 noiembrie 2018. Dosarul nr. 3ra-1241/18 [online] [citat 10.01.2023]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=47588.
13. Hotărârea Curții Constituționale nr. 7 din 4 martie 2016 privind controlul constituţionalităţii unor prevederi ale Legii nr. 1115-XIV din 5 iulie 2000 cu privire la modificarea şi completarea

Constituţiei Republicii Moldova (modul de alegere a Preşedintelui) (*Sesizarea nr. 48b/2015*). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 59-67.

14. Hotărârea Curții Constituționale nr. 23 din 6 august 2020 pentru interpretarea articolelor 89, 91 şi 98 alin. (1) din Constituție (*Sesizarea nr. 96b/2020*). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 221-225.
15. GAMURARI, V. Răspunderea persoanelor ce se bucură de imunităţi şi privilegii pentru comiterea crimelor internaţionale în baza obligaţiilor Erga Omnes. În: *Revista Moldovenească de Drept Internaţional şi Relaţii Internaţionale,* 2008, nr. 2, pp. 18-26. ISSN 1857-1999.
16. GUCEAC, I. *Tratat elementar de drept constituțional*. Vol. II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2022. 574 p. ISBN 978-5-88554-060-5.
17. IORGOVAN, A. *Tratat de drept administrativ. Tratat elementar*. Vol. I. București: Hercules, 1993. 256 p. ISBN: 973-9177-97-2.
18. Încheierea Colegiului civil, comercial și de contencios administrative al Curții Supreme de Justiție din 10 noiembrie 2021. Dosarul nr. 3ra-948/21 [online] [citat 10.01.2023]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=64064.
19. Încheierea Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 22 decembrie 2021. Dosarul nr. 2ac-232/21 [online] [citat 10.01.2023]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=64974.
20. Încheierea Colegiului civil, comercial și de contencios administrative al Curții Supreme de Justiție din 23 februarie 2022. Dosarul nr. 2ac-27/22 [online] [citat 10.01.2023]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=65759.
21. Legea nr. 1115-XIV din 5 iulie 2000 cu privire la modificarea și completarea Constituției Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2000, nr. 88-90.
22. MICU, V. *Răspunderea parlamentară: teorie și practică:* Monografie. Chișinău: Academia de Științe a Moldovei, Institutul de Cercetări Juridice și Politice, 2017. 302 p. ISBN 9975537782.
23. NEGRU, A., CHICU, O. Interacțiuni doctrinare dintre răspunderea juridică și responsabilitatea juridică. În: *Studia Universitatis Moldaviae, Seria „Ştiinţe Sociale”*, 2018, nr. 8(118), pp. 35-44. ISSN 1814-3199.
24. NEGRU, B. Responsabilitatea şi răspunderea juridică într-un stat democratic de drept. În: *Revista Naţională de Drept*, 2006, nr. 12, pp. 43-47. ISSN 1811-0770.
25. NEGRU, B., COJOCARU V. *Tehnica legislativă*. Chișinău: Tipografia Centrală, 1997. 112 p. 112 p. ISBN 9975-923-36-4.

26. NIȚU, D. *Imunitatea șefului de stat în dreptul penal.* București: Universul Juridic, 2012. 630 p. ISBN 978-973-127-862-9.
27. OSMOCHESCU, N. Atribuțiile șefului de stat în domeniul politicii externe. În: *Integrare prin cercetare și inovare. Științe juridice și economice.* Vol. 2 (7-8 noiembrie 2020, Chișinău). Chișinău: CEP USM, 2020, pp. 9-13. ISBN 978-9975-152-52-5.
28. POPA, V. *Repere constituționale pentru depășirea crizei politice în Republica Moldova: argumente teoretice și soluții practice*. Chișinău: IDIS Viitorul, 2009 [online] [citat 10.01.2023]. Disponibil: http://viitorul.org/files/library/Criza%20politica%20norme%20constitutionale.pdf.
29. POPA, V. *Tratat de drept constituţional şi instituţii politice.* Chișinău: S.n., 2021. 1024 p. ISBN 978-9975-84-148-1.
30. POPA, C. *Consolidarea regimului de guvernare prin prisma constituționalismului contemporan din Republica Moldova:* Teză de doctor în drept. Chișinău, 2017. 156 p.
31. POSTOVAN, D. Are președintele Republicii Moldova dreptul discreționar la desemnarea candidatului pentru funcția de prim-ministru? În: *Revista Naţională de Drept*, 2016, nr. 5(187), pp. 17-26. ISSN 1811-0770.
32. PUIE, O. Discuţii în legătură cu actele emise de către Preşedintele României în exercitarea atribuţiilor sale constituţionale şi legale şi cu soluţionarea litigiilor derivate din aceste acte. În: *Revista Dreptul*, 2015, nr. 3, pp. 139-167. ISSN 1018-0435.
33. SLUSARENCO, S., POZNEACOVA, V. Unele considerații privind rolul instituției prezidențiale. În: *Revista Națională de Drept*. 2020, nr. 10-12(240-242), pp. 65-80.
34. SATZGER, H., ZIMMERMANN, F., EIBACH, M. Does Art. 18 ECHR Grant Protection Against Politically Motivated Criminal Proceedings? Rethinking the Interpretation of Art. 18 ECHR Against the Background of New Jurisprudence of the European Court of Human Rights. În: *European Criminal Law Review*, 2014, iss. 3, pp. 106-112. ISSN 2191-7442.
35. **SÎRBU, S.** Atribuțiile Președintelui Republicii Moldova la numirea Guvernului. În: *Studia Universitatis Moldaviae, Seria „Științe Sociale”,* 2022, nr. 8(158), pp. 211-216. ISSN 1814-3199.
36. **SÎRBU, S.** Promulgarea legilor de către Președintele Republicii Moldova. În: *Studii Juridice Universitare,* 2022, nr. 2, pp. 183-194. ISSN 1857-4122.
37. **SÎRBU, S.** Atribuțiile Președintelui Republicii Moldova în domeniul apărării. În: *Anale științifice ale Academiei „Ştefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova. Științe juridice,* 2023, nr. 16, pp. 327-335. ISSN 1857-0976.
38. **SÎRBU, S.** Dreptul la inițiativă legislativă al Președintelui Republicii Moldova. În: *Materiale Conferinței științico-practice internaționale „Contribuţia tinerilor cercetători la dezvoltarea*

administrației publice”, ediția a VIII-a, 25 februarie 2022, Chișinău. Chișinău: AAP, Print-Caro, 2022, pp. 336-340. ISBN 978-9975-3542-2-6.

39. **SÎRBU, S.** Dizolvarea Parlamentului – atribuție a Președintelui Republicii Moldova. În: *Perspectivele şi Problemele Integrării în Spaţiul European al Cercetării şi Educaţiei.* Vol. 8, Partea a 2-a, 4 iunie 2021, Cahul. Cahul: Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul, 2021, pp. 147-153. ISBN: 978-9975-88-060-2.
40. **SÎRBU, S.** Atribuţiile Preşedintelui Republicii Moldova în domeniul politicii externe. În: *Promotion of Social and Economic Values in the Context of European Integration: 4th International Conference*. Vol. 2, 3-4 decembrie 2021. Chișinău: S.n., 2021, pp. 31-38. ISBN 978-9975-3527-2-7.
41. TATARU, Gh. Reflecții asupra răspunderii penale a șefului de stat. În: *Legea şi Viaţa,* 2017, nr. 5(305), pp. 49-52. ISSN 1810-309X.
42. ŢURCAN, S., GHERLAN, M.-G. Reglementarea constituţională a demiterii șefului statului (analiză comparativă). În: *Studii Juridice Universitare*, 2017, nr. 1-2(37-38), pp. 39-51. ISSN 1857-4122.
43. ZAPOROJAN, V. Interferenţa jurisdicţiei administrative şi constituţionale în Republica Moldova. În: *Revista Naţională de Drept*, 2007, nr. 1(76), pp. 38-41. ISSN 1811-0770.
44. ZAPOROJAN, V. *Demiterea Preşedintelui Republicii Moldova – variantă a „impeachment-ului” clasic* [online] [citat 10.01.2023]. Disponibil: http://constitutia.md/demiterea-presedintelui-republicii-moldova-varianta-a-impeachment-ului-clasic/.
45. ŽALIMAS, D. Rolul Curții Constituționale în soluționarea crizelor constituționale: experiența Lituaniei. În: *Buletinul Curţii Constituţionale a Republicii Moldova,* 2017, nr. 1, pp. 10-26. ISSN 2537-6195.
46. ZIMMERMANN, F. (ed.). *Criminal Liability of Political Decision-Makers: A Comparative Perspective*. Cham: Springer, 2017. 408 p. ISBN 978-3-319-52050-6.

LISTA PUBLICAȚIIILOR LA TEMA TEZEI DE DOCTORAT

1. **Articole în reviste**

în reviste din Registrul Național al revistelor de profil:

1.1. *„***Atribuțiile președintelui Republicii Moldova la numirea Guvernului***”.* În *„Studia Universitatis Moldaviae” (Seria „Ştiinţe Sociale”),* Universitatea de Stat din Moldova, 2022, nr. 8 (158), pp. 211-216. ISSN 1814-3199, Categoria B. Pagina web: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/167182

1.2. *„***Atribuțiile Președintelui Republicii Moldova în domeniul apărării”.** În: *Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI RM: științe juridice*, 2023, nr. 16, pp. 327-335. ISSN 1857-0976. Categoria B. Pagina web: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/174455

1.3.*„***Promulgarea legilor de către Președintele Republicii Moldova***”.* În: *Revista „Studii Juridice Universitare”,* 2022, nr. 2 (56), pp. 183-194. ISSN 1857-4122. Categoria B. Pagina web: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/183-194_4.pdf

2. Articole în culegeri științifice

2.1. în lucrările conferințelor științifice internaționale (Republica Moldova)

2.1.1. *„***Dizolvarea parlamentului – atribuție a președintelui Republicii Moldova***”.* În: *Materiale conferinței științifice Internaționale „Perspectivele și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației”*, Ed. 8, 4 iunie 2021, Cahul. Cahul: Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din Cahul, 2021, Vol.8, Partea 1, pp. 147-153. ISBN 2587-3563. ISSN E-ISSN 2587-3571. Pagina web: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/144433

2.1.2. **„Atribuțiile Președintelui Republicii Moldova în domeniul politicii externe***”.* În: *Promotion of Social and Economic Values in the Context of European Integration: 4th International Conference*, Ed. 4, 3-4 decembrie 2021, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: 2021, Ediția 4, Vol.2, pp. 31-38. ISBN 978-9975-3527-2-7. Pagina web: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/155354

2.1.3. **„Dreptul la inițiativă legislativă al Președintelui Republicii Moldova”.** În: *Materialele Conferinței științico-practice internaționale „Contribuția tinerilor cercetători la dezvoltarea administrației publice”*, ediția a VIII-a, 25 februarie 2022, Chișinău. Chișinău: AAP, Print-Caro, 2022, pp. 336-340. ISBN 978-9975-3542-2-6 (PDF). Pagina web: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/164524

2.2. în lucrările conferințelor științifice naționale cu participare internațională

2.2.1. *„Referendum constituțional decizional. Realitate sau mit?”* În: Integrare prin cercetare și inovare: Științe juridice. Rezumate ale comunicărilor Conferinței științifice naționale cu participare internațională, Ed. Vol.1, 28-29 septembrie 2016, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: CEP USM, 2016, 2016, Vol.1, SJ, pp. 242-245. ISBN 978-9975-71-815-8. Pagina web: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/75668

2.2.1. **„Rolul și atribuțiile șefului statului în domeniul economic”**. În: *Materialele Conferinței științifico-practice naționale cu participare internațională „Drepturile Omului și Justiția în Republica Moldova în contextul integrării europene”*, 10 decembrie 2022, Chișinău, USPEE, pp. 239-246. ISBN 978-9975-3509-0-7 (PDF). Pagina web: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/239-245_15.pdf

ADNOTARE

Sîrbu Serghei, „Răspunderea constituțională a Președintelui Republicii Moldova”, teză de doctor în drept la specialitatea 552.01 – Drept constituțional. Chișinău, 2024

Structura lucrării: Introducere, 5 capitole, concluzii generale şi recomandări, bibliografia din 248 de titluri, 178 de pagini text de bază. Rezultatele obţinute sunt publicate în 8 lucrări ştiinţifice.

Cuvinte-cheie: Constituție, Președintele Republicii Moldova răspundere, responsabilitate, demitere din funcție, suspendare din funcție, imunitate.

Scopul lucrării constă în efectuarea unei cercetări temeinice privind răspunderea constituțională a Președintelui Republicii Moldova, în identificarea şi soluţionarea problemelor teoretico-practice legate de instituția prezidențială, precum și în formularea unor soluții și propuneri *de lege ferenda* apte să îmbunătățească cadrul legal și constituțional în materie.

Obiectivele cercetării: efectuarea unei sinteze a literaturii de specialitate la tema tezei și identificarea polemicilor doctrinare; determinarea locului și rolului Președintelui Republicii Moldova în cadrul sistemului autorităţilor publice; stabilirea coraportului dintre responsabilitate și răspundere constituțională a Președintelui Republicii Moldova; stabilirea faptelor și temeiurilor pentru tragerea șefului statului la răspundere constituțională; identificarea și analiza formelor răspunderii constituționale a Președintelui Republicii Moldova; stabilirea particularităților și a limitelor răspunderii constituționale a Președintelui interimar al țării etc.

Noutatea ştiinţifică şi originalitatea rezultatelor obţinute constau în faptul că au fost analizate cele mai recente hotărâri ale Curții Constituționale, hotărârile relevante ale Curții Europene a Drepturilor Omului pronunțate împotriva Republicii Moldova și a altor state, practica instanţelor de judecată, precum și practica Consiliului pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității care se referă la răspunderea constituțională a Președintelui Republicii Moldova. În acest sens, sunt prezentate soluții noi care se manifestă prin originalitate și care au fost testate în alte țări (cum ar fi cea referitoare la refuzul de a promulga legi, la refuzul de a convoca Parlamentul, la refuzul de a numi miniștri etc.). De asemenea, s-a reconceptualizat noțiunea de „răspundere constituțională” a șefului statului.

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea unei probleme ştiinţifice importante: fundamentarea concepției de interpretare a normelor ce vizează răspunderea constituțională a Președintelui Republicii Moldova fără a se încălca Constituția, această fundamentare având ca efect identificarea mai multor carențe și, corelativ, înaintarea unor soluții privind lichidarea lor, astfel fiind creată baza teoretică necesară pentru a aplica în mod corect normele ce vizează răspunderea șefului statului și a îmbunătăți calitatea lor.

Semnificația teoretică rezidă în faptul că teza de doctorat poate antama discuții științifice în mediul academic, fiind o lucrare de referință valoroasă. Mai mult, acest demers științific îmbină armonios teoria cu practica.

Valoarea aplicativă a tezei se manifestă prin faptul că rezultatele obținute pot fi aplicate în contextul amendării Constituției, precum și a cadrului normativ conex. Nu în ultimul rând, concluziile și ideile din teză pot fi aplicate și în contextul examinării sesizărilor de către Curtea Constituțională.

Implementarea rezultatelor ştiinţifice se concretizează în activitatea celor abilitați cu interpretarea și/sau aplicarea Constituției, precum și în procesul de instruire a studenţilor de la facultățile de drept din instituţiile de învăţământ superior.

ANNOTATION

Sîrbu Serghei, "The constitutional liability of the President of the Republic of Moldova", PhD thesis in law in specialty 552.01 – Constitutional law. Chisinau, 2024

Structure of the thesis: Introduction, 5 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 248 titles, 178 pages of body text. The obtained results are published in 8 scientific works.

Keywords: Constitution, President of the Republic of Moldova, liability, responsibility, dismissal from office, suspension from office, immunity.

The purpose of the thesis is to carry out a thorough research on the constitutional liability of the President of the Republic of Moldova, in identifying and solving the theoretical-practical problems related to the presidential institution, as well as in formulating some solutions and proposals for ferenda law capable of improving the legal and constitutional framework in material.

Research objectives: carrying out a synthesis of specialized literature on the theme of the thesis and identifying doctrinal polemics; determining the place and role of the President of the Republic of Moldova within the system of public authorities; establishing the correlation between responsibility and constitutional liability of the President of the Republic of Moldova; establishing the facts and grounds for bringing the head of state to constitutional responsibility; identification and analysis of the forms of constitutional responsibility of the President of the Republic of Moldova; establishing the particularities and limits of the constitutional responsibility of the interim President of the country, etc.

The scientific novelty and the originality of the obtained results consists in the fact that in the work are analyzed the most recent decisions of the Constitutional Court, the relevant decisions of the European Court of Human Rights pronounced against the Republic of Moldova and other states, the practice of the courts, as well as the practice to the Council for the Prevention and Elimination of Discrimination and Ensuring Equality, which refers to the constitutional liability of the President of the Republic of Moldova. In this sense, he came up with new solutions that are manifested by originality and that have been tested in other countries (such as the one regarding the refusal to promulgate laws, to convene the Parliament, to appoint ministers etc.). Also, the notion of "constitutional liability" of the head of state was reconceptualized.

The results obtained that contribute to the solution of an important scientific problem: substantiation of the concept of interpretation of the norms regarding the constitutional responsibility of the President of the Republic of Moldova without violating the Constitution, this substantiation having the effect of identifying several deficiencies and, correlatively, proposing solutions, thus creating the theoretical basis necessary to apply correctly and improve the quality of the rules regarding the responsibility of the head of state.

The theoretical significance consists in the fact that this thesis can advance scientific discussions in the academic environment, being a valuable reference work. Moreover, this work harmoniously combines theory with practice.

The applicative value of the thesis is manifested by the fact that the obtained results can be applied in the context of amending the Constitution. Finally, the conclusions and ideas from the thesis can also be applied in the context of the examination of referrals by the Constitutional Court.

The implementation of scientific results takes place in the activity of those authorized to interpret and/or apply the Constitution, as well as in the training process of students from law faculties in higher education institutions.

АННОТАЦИЯ
Sîrbu Serghei, «Конституционная ответственность Президента Республики Молдова», кандидатская диссертация в области права
по специальности 552.01 – Конституционное право. Кишинэу, 2024 г.

Структура работы: введение, 5 глав, общие выводы и рекомендации, библиография, включающая 248 наименований, 178 страниц основного текста. Полученные результаты были опубликованы в 8 научных работах.

Ключевые слова: Конституция, Президент Республики Молдова, ответственность, увольнение с должности, отстранение от должности, неприкосновенность.

Цель диссертационного исследования заключается в проведении тщательного исследования конституционной ответственности Президента Республики Молдова, в выявлении и решении теоретико-практических проблем, связанных с институтом президентства, а также в формулировании законодательных предложений, способные существенно улучшить правовую и конституционную базу этого института.

Задачи исследования: проведение синтеза специальной литературы по теме диссертации и выявление доктринальной полемики; определение места и роли Президента Республики Молдова в системе органов публичной власти; установление соотношения ответственности и конституционной ответственности Президента Республики Молдова; установление фактов и оснований привлечения главы государства к конституционной ответственности; выявление и анализ форм конституционной ответственности Президента Республики Молдова; установление особенностей и пределов конституционной ответственности временно исполняющего полномочия Президента страны и др.

Научная новизна и оригинальность полученных выводов заключаются в том, что в данной работе проанализированы самые последние решения Конституционного суда, соответствующие решения Европейского суда по правам человека, вынесенные против Республики Молдова и других государств, практика судов, а также практика Совета по предупреждению и ликвидации дискриминации и обеспечению равенства, которые касаются конституционной ответственности Президента Республики Молдова. В этом смысле были предложены новые решения, отличающиеся оригинальностью и проверенные в других странах (например, об отказе в обнародовании законов, об отказе в созыве Парламента и д.). Также было переосмыслено понятие «конституционная ответственность» главы государства.

Полученные результаты, способствующие решению особо значимой научной проблемы, разрешенной в рамках проведенного диссертационного исследования состоят в обосновании концепции толкования норм о конституционной ответственности Президента Республики Молдова без нарушения Конституции, результатом которого является выявление ряда недостатков и, соответственно, в предложении решений по их устранению, создавая тем самым теоретическую основу, необходимую для правильного применения норм об ответственности главы государства и улучшения их качества.

Теоретическая значимость состоит в том, что данная диссертация может способствовать развитию научных дискуссий в академической среде, являясь ценным справочным подспорьем. Также, в этой работе гармонично сочетается теория с практикой.

Практическая применяемость диссертации проявляется в том, что полученные результаты могут быть применены в контексте внесения изменений в Конституцию. Наконец, что не менее важно, выводы и идеи сформулированные в диссертации могут также применяться в контексте рассмотрения обращений Конституционным Судом.

Внедрение научных результатов конкретизируются в деятельности лиц, уполномоченных толковать и/или применять Конституцию, а также в процессе обучения студентов юридических факультетов высших учебных заведений.

SÎRBU SERGHEI

RĂSPUDEREA CONSTITUȚIONALĂ A PREȘEDINTELUI REPUBLICII MOLDOVA

SPECIALITATEA: 552.01 – DREPT CONSTITUȚIONAL

Rezumatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: ____aprilie 2024
Hârtie ofset. Tipar ofset.
Coli de tipar 2,4
Formatul hârtiei 60×84 1/16
Tirajul ____ ex.
Comanda nr. 45/23.

Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova,
mun. Chișinău, str. Alexei Mateevici, 60, MD-2016